

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХОДОЗНАВСТВА

Кафедра китайської філології

Дипломна робота

з китайської філології на тему:

**ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У
КИТАЙСЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ**

Студентки групи МПкит 52-20

факультету сходознавства

денної форми навчання

Освітньо-професійної програми

Галузевий переклад: китайська мова, англійська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.06 Східні мови та літератури

(переклад включно)

Пекарської Анастасії Олександрівни

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц. Любимова Ю.С.

Допущен до захисту

«___» _____ 2021 року

Завідувач кафедри

(підпис) Любимова Ю.С.
(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ	7
1.1 Поняття гендеру, стереотипу та гендерного стереотипу.....	7
1.2 Соціально-психологічні риси прояву гендерно-обумовленої поведінки.....	14
1.3 Зображення гендерних стереотипів у мові та мовленні.....	20
1.4 Соціальне становище жінки та чоловіка в Китаї.....	28
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	36
2.1.Критерії відбору матеріалу для дослідження вербалізації гендерних стереотипів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі....	36
2.2. Методологія дослідження гендерних стереотипів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі	39
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У СУЧАСНОМУ КИТАЙСЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	46
3.1. Вербалізація гендерних стереотипів у сучасній китайській мові....	46
3.2. Вербалізація гендерних особливостей та стереотипів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі.....	58
Висновки до розділу 3.....	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
РЕЗЮМЕ.....	83

ВСТУП

Одним з актуальних напрямків сучасної лінгвістики, що дозволяє вивчати національно-культурні особливості менталітету окремих етносів, є вивчення так званих гендерних стереотипів в лінгвокультурному аспекті. Гендерні стереотипи – це внутрішні установки щодо місця чоловіка і жінки в суспільстві, їх функцій і соціальних завдань. Особливість стереотипів така, що вони настільки міцно проникають в підсвідомість, що їх дуже важко не тільки подолати, а й об'єктивно усвідомити. У зв'язку з підвищеним інтересом вчених до антропологічних проблем, гендерний дискурс починає займати одне з центральних місць як у розумінні сутності людини, так і у визначенні шляхів розвитку культури і цивілізації.

Багато дослідників відзначають, що гендерна лексика є одним з ключових компонентів світогляду людини і є одним з найдавніших і універсальних. Тому вивчення даної проблеми сприяє більш повному вивченню духовної, культурної та соціальної сутності людини. Уявлення про гендер є універсальними для людської цивілізації, в той же час характеризується національно-специфічними особливостями для тих чи інших етнокультур.

У цьому дослідженні термін «гендер» використовується для підкреслення соціальних складових концепту «стать», які фіксуються в культурних традиціях і стереотипах китайської лінгвокультури і безпосередньо впливають на самоідентифікацію і поведінку носіїв китайської мови і культури в різних сферах діяльності.

Актуальність теми полягає у тому, що її об'єкт відповідає загальній антропоцентричній направленості сучасної лінгвістики взагалі та у необхідності виявлення опосередкованої присутності суб'єкта пізнання у системі мови та мовлення зокрема. У всіх сферах суспільного життя спостерігається тенденція до боротьби із будь-якими проявами дискримінації, зокрема – за гендерними

ознаками. Особливості становища чоловіка і жінки в суспільстві зумовили появу гендерних стереотипів, які закріпилися в тому числі у китайській мові. Найяскравіше це можна побачити у художньому дискурсі (адже він описує усі сфери життя та стосунки між чоловіком та жінкою), а китайська мова цікава насамперед тим, що дозволяє також простежити вербалізацію гендерних стереотипів на рівні письмового знака.

Мета дослідження – дослідити вербалізацію гендерних стереотипів в китайськомовному художньому дискурсі.

Відповідно до мети дослідження були поставлені конкретні **завдання**:

- визначити поняття гендерного стереотипу, висвітлити теоретичні засади дослідження гендерних стереотипів в сучасній китайській мові, охарактеризувати становище жінки та чоловіка в Китаї, а також те, яке відображення це знаходить у мові;

- розробити методологію дослідження гендерних стереотипів в сучасному китайськомовному художньому дискурсі;

- дослідити особливості вербалізації гендерних стереотипів в сучасній китайській мові;

- схарактеризувати особливості вербалізації гендерних стереотипів в сучасному китайськомовному художньому дискурсі.

Об’єкт дослідження – гендерні стереотипи в китайській мові.

Предмет дослідження – вербалізація гендерних стереотипів в китайськомовному художньому дискурсі.

Матеріалом дослідження слугували китайські лексикографічні джерела різного типу (тлумачні, етимологічні, ієрогліфічні словники, серед яких «Цихай» (辞海), БКРС), сучасні китайські художні тексти, а саме: повість «Смарагд» автора Чжан Цзе.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і завдань дослідження в роботі застосовано *загальнонаукові методи* (дедукція, аналіз, описовий метод) для визначення теоретичних засад дослідження вербалізації гендерних стереотипів в китайській мові та низку *спеціальних лінгвістичних методів*, що включають: *дискурс-аналіз* – для ідентифікації та детального розгляду китайських художніх творів як текстових утворень, виявлення їхніх жанростворюючих ознак, а також подібностей і відмінностей між ними; *структурний аналіз, функціональний аналіз* – для виявлення і характеристики засобів і способів вербалізації гендерних стереотипів в китайській мові; *метод суцільної вибірки* – забезпечив вибір прикладів вербалізації гендерних стереотипів в китайській мові.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, резюме та списку використаної літератури.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, розкрито її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, розкрито наукову новизну дослідження, теоретичне та практичне значення та інформацію щодо апробації результатів дослідження.

Перший розділ присвячений аналізу теоретичних засад дослідження вербалізації гендерних стереотипів в китайській мові, дано визначення поняттям «гендер», «стереотип», «гендерний стереотип», проаналізовано становище чоловіка і жінки в Китаї.

Другий розділ присвячений методологічним засадам дослідження вербалізації гендерних стереотипів в китайській мові, обґрунтування вибору матеріалів для дослідження.

Третій розділ присвячений аналізу та характеристиці вербалізації гендерних стереотипів в китайській писемності, фразеології, художній літературі.

У загальних висновках підбито підсумки проведеного дослідження вербалізації гендерних стереотипів в сучасній китайській мові.

Наукова новизна отриманих результатів та висновків дослідження полягає в тому, що вербалізація гендерних стереотипів практично не досліджувалася на прикладі сучасної китайської художньої літератури. Було *конкретизовано* поняття гендерного стереотипу в китайськомовній лінгвокультурі, а також було *розроблено* методологію дослідження та *проаналізовано* вербалізацію гендерних стереотипів в китайськомовному художньому дискурсі.

Практична значимість роботи полягає в тому, що отримані результати та висновки можуть бути ефективно використані в процесі навчання студентів та створенні навчальних програм.

Мета та задачі даного дослідження визначили **обсяг роботи**: 70 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

1.1. Поняття гендеру, стереотипу та гендерного стереотипу

У своїх роботах Ш. Берн [10, С. 256] підкреслює, що поділ людей на чоловіків і жінок є центральною установкою сприйняття нами відмінностей, наявних в психіці і поведінці людини. Багато хто вважає, що ці відмінності пов'язані з генетичними, анатомічними і фізіологічними особливостями чоловічого і жіночого організму. Ідея протилежності чоловічого і жіночого начал зустрічається в міфах і традиціях всіх відомих товариств. Вона закріплена в різноманітних соціальних інститутах (таких як сім'я, армія). Але факт тілесної несхожості чоловіків і жінок ще не говорить про те, що саме звідси відбуваються і всі спостережувані відмінності між ними. Крім конституціональної сторони ці відмінності мають соціокультурний контекст: вони відображають те, що в даний час в даному суспільстві вважається властивим чоловікові, а що жінці.

Н. В. Ходирева [44, с. 79] вважає, що наше сприйняття біологічних відмінностей між статями теж визначається культурними факторами.

Зараз обґрунтованість жорсткого поділу людей тільки на дві протилежних, що не збігаються за своїми природними характеристиками, статі, ставиться біологами під сумнів.

Як зазначає Г. Келлі [46, С. 56], виділяється кілька рівнів сексуальної організації людини:

1. Генетична стаття (певний набір генів)
2. Гонадна стаття (залози внутрішньої секреції)
3. Морфологічна стаття (зовнішні і внутрішні статеві органи)
4. Церебральна стаття (диференціація мозку під впливом тестостерону).

Як справедливо підкреслює Є.П. Ільїн [17, С. 117] поєднання різних характеристик кожного рівня визначає різноманіття конституціональних особливостей кожної людини, тоді як звичний поділ людей на дві статі фактично спирається тільки на морфологічну ознаку: наявність того чи іншого дітородного органу. Індивіди, народжені з невизначеними зовнішніми статевими ознаками, сприймаються як біологічна аномалія. Якщо у індивіда одні геніталії, то йому приписується одна поведінка, якщо інші - то, відповідно, інша поведінка.

Таким чином, у свідомості більшості людей присутня рідко усвідомлювана пізнавальна установка на те, що саме геніталії є основним критерієм і початковою точкою відліку при оцінці всіх складових біологічної статі. Саме до геніталій прив'язуються характеристики генетичного, гонадного і церебрального рівнів при оцінці норми або відхилень у розвитку сексуальності людини.

На думку В. А. Геодакян [14, С. 58], Т. А. Клименкової [12, С. 17] термін «стать» описує біологічні відмінності між людьми, що визначаються генетичними особливостями будови клітин, анатомо-фізіологічними характеристиками і дітородними функціями.

Нерідко характеристики біологічної активності змішують з поведінкою в соціально-психологічному сенсі. Змішання статевих і гендерних характеристик призводить до того, що до характеристик мужності і жіночності одночасно відносять і психофізіологічні, і соціокультурні аспекти психологічних відмінностей, тоді як в ситуаціях реальної взаємодії між собою люди рідко пов'язують біологічні особливості свого організму з гендерними характеристиками. На змішуванні статевих і гендерних відмінностей часто будується критика гендерного підходу до пояснення поведінки людей, вказує О. М. Здравомислова [16, С. 192]. Разом з тим далеко не всі психологічні відмінності між чоловіками і жінками тісно пов'язані з біологічними, а стать і гендер – не взаємодоповнюючі категорії, а соціальні конструкти людської сексуальності. Тільки один термін робить акцент на біологічних підставах

психологічних відмінностей і зводить все різноманіття до тої чи іншої будови геніталій, тоді як інший термін підкреслює соціокультурне походження психологічних відмінностей.

І. С. Кон [24, с.771] вважає, що і стать, і гендер є системами умовних позначень, які формують певний порядок відносин між людьми, їх ставлення до різних проявів сексуальності, а також визначають форми уявлення себе іншим людям в різноманітних практиках соціальної взаємодії.

На думку І. А. Школьнікова [47, С. 63] сьогодняшня ситуація така, що практично будь-яке соціально-психологічне дослідження гендеру дуже політизовано, роль науки скоріше полягає не у вивченні світу, а в просуванні принципу рівноправності статей.

С. А. Міньурова і О. Л. Кустова [27, С. 28] відзначили, що визначення статі зазвичай включає в себе риси безпосередньо обумовлені біологічною статтю, тоді як гендер має на увазі ті аспекти чоловічого і жіночого, причини виникнення яких ще не відомі. Проблема в тому, що причинно-наслідковий зв'язок не завжди очевидна і може бути викликана як біологічними, так і соціальними факторами.

Таким чином, стать і гендер – не взаємодоповнюючі категорії і соціальні конструкти людської сексуальності. Термін «стать» робить акцент на біологічних підставах психологічних відмінностей і зводить все зустрічається різноманіття до того чи іншого будовою геніталій, тоді як термін «гендер» підкреслює соціокультурне походження психологічних відмінностей.

Питання термінології ще не до кінця зруйноване вченими, проте можна зробити висновок про те, що доцільно використання поняття «стать» тільки як демографічної категорії, заснованої на біологічній статі, а в інших випадках застосовувати термін «гендер», у зв'язку зі змістом, що відображає соціально обумовлену природу чоловічого і жіночого.

Взаємодія між людьми будується на загальновизнаних у відповідній культурі зразках, і сприйнятті ними один одного здійснюється крізь призму сформованих стереотипів.

Зустрічаючись з представниками інших народів і культур, люди зазвичай мають природну схильність сприймати їх поведінку з позицій своєї культури. Нерозуміння чужої мови, символіки жестів, міміки та інших елементів поведінки часто веде до спотвореного тлумачення сенсу їх дій, що легко породжує цілий ряд негативних почуттів: настороженість, презирство, ворожість. В результаті такого роду міжкультурних конфліктів виявляються найбільш типові риси, характерні для того чи іншого народу або культури. Так поступово складаються стереотипи.

Сьогодні феномен «стереотип» розглядається в роботах соціологів, психологів, політологів, філософів, істориків, етнографів, когнітологів, лінгвістів. Представники кожної з названих наук виділяють в цьому явищі ті властивості, які вони помічають з позиції своєї галузі дослідження.

Так, наприклад, філософи розглядають стереотип як форму, в якій дії і думки людей зводяться до найпростіших схем і реакцій.

Політологи вважають, що стереотип – це спрощений, схематизований образ соціальних об'єктів або подій, що володіє значною стійкістю.

Культурологи визначають стереотип як стандартний образ власної і чужої етнічної спільності, що формується в процесі безпосередньо міжнаціонального спілкування, так і сприйняття відповідної інформації і уявлень (чутки, Анекдоти, приказки тощо.).

Стереотип – це таке явище мови і мови, такий стабілізуючий фактор, який дозволяє, з одного боку, зберігати і трансформувати деякі домінантні складові даної культури, а з іншого – проявити себе серед «своїх» і одночасно впізнати «свого».

Особливої уваги заслуговує також поняття гендерного стереотипу, яке на сьогодні являється одним із найрозповсюдженіших понять.

За визначенням А. В. Меренкова, це «стійкі програми сприйняття, цілепокладання, а також поведінка людини, в залежності від прийнятих в даній культурі норм і правил життєдіяльності представників певної статі»[22]

Інше визначення «гендерні стереотипи – це стійкі для даного суспільства в даній історичний період уявлення про відмінності між чоловіками і жінками» [9].

Ще одне визначення ми зустрічаємо у І. С. Клециної «під гендерними стереотипами розуміються стандартизовані уявлення про моделі поведінки і риси характеру, відповідні поняттям «чоловіче» і «жіноче» [18].

Отже, поняття «гендерні стереотипи» мають на увазі, по-перше, якості і характеристики, за допомогою яких зазвичай описуються чоловіки і жінки. По-друге, в гендерних стереотипах містяться нормативні зразки поведінки, традиційно приписувані особам чоловічої або жіночої статі. По-третє, в гендерних стереотипах відображені узагальнені думки, судження, уявлення людей про те, чим же відрізняються один від одного чоловіки і жінки. І, нарешті, по-четверте, гендерні стереотипи залежать від культурного контексту і того середовища, в якому вони знаходять своє застосування.

Всі гендерні стереотипи можна розділити на **три групи**.

Перша група – стереотипи маскулінності / фемінності. По-іншому вони називаються стереотипами мужності / жіночності.

Розглянемо спочатку, що означають поняття маскулінності (мужності) і фемінності (жіночності). (Надалі ці дві пари понять вживаються в тексті як синонімічні: мужність – маскулінність, жіночність – фемінність).

Грунтуючись на аналізі значення терміна «маскулінність», дане І. С. Коном [24, с.778] можна наступним чином описати значення, що вкладаються в поняття фемінність і маскулінність.

1. Поняття маскулінність і фемінність позначають психічні і поведінкові властивості і риси, «об'єктивно властиві» (за висловом І. Кона) чоловікам (маскулінність) або жінкам (фемінність).

2. Поняття маскулінність і фемінність містять різні соціальні уявлення, думки, установки і т. п. про те, якими є чоловіки і жінки, і які якості їм приписуються.

3. У поняттях маскулінність і фемінність відображені нормативні еталони ідеального чоловіка і ідеальної жінки.

Таким чином, гендерні стереотипи першої групи можна визначити, як стереотипи, що характеризують чоловіків і жінок за допомогою певних особистісних якостей і соціально-психологічних властивостей, і в яких відображені уявлення про мужності і жіночності. Наприклад, жінкам зазвичай приписуються такі якості, як пасивність, залежність, емоційність, конформність тощо., а чоловікам – активність, незалежність, компетентність, агресивність і т. д. Як ми бачимо, якості маскулінності і фемінності мають полярні полюси: активність – пасивність, сила – слабкість. За даними дослідження Н.А. Нечаєвої, традиційний ідеал жінки включає такі властивості, як вірність, відданість, скромність, м'якість, ніжність, терпимість [24].

Аналогічні результати отримані і у випускній роботі студентки Національного університету, яка вивчала ідеальні уявлення студентів про чоловіка і жінку. Так, більшість учасників проведеного нею опитування віддала перевагу властивостям і якостям, що характеризують чоловіка і жінку з традиційних позицій: жінка – м'яка, ніжна, віддана, чоловік – активний, надійний, сильний [11].

Друга група гендерних стереотипів пов'язана із закріпленням певних соціальних ролей в сімейній, професійній та інших сферах. Жінкам, як правило, в якості основних відводяться сімейні ролі (матері, господині, дружини), а чоловікам – професійні. Як зазначає І.С. Клецина, «чоловіків прийнято

оцінювати за професійними успіхами, а жінок – за наявністю сім'ї та дітей»[16]. Усередині окремої сфери (наприклад, сімейної) набір ролей, приписуваних чоловікові і жінці, різний. У згаданому вище дослідженні «Вплив соціальних факторів на розуміння гендерних ролей» [15] було опитано 300 осіб від 18 до 60 років, і виявилася наступна диференціація в розподілі сімейних обов'язків між подружжям. Так, в якості суто «жіночих» відзначалися ролі, пов'язані з прибиранням в будинку, приготуванням їжі, пранням і прасуванням білизни і миттям посуду. Чоловічими ж функціями в сім'ї, на думку учасників опитування, є функції добування грошей, ремонтні роботи по дому, винос сміття. З твердженнями про те, що головне покликання жінки – бути хорошою дружиною і матір'ю, а чоловік – основний годувальник і глава сім'ї, що відображають традиційні уявлення про роль чоловіка і жінки в сім'ї, погодилися більше 90% з числа всіх опитаних. Висловлювання учасників групових інтерв'ю цього ж дослідження, продемонстрували, що жінкам найчастіше відводиться роль берегині сімейного вогнища, яка, на думку респондентів, «забезпечує цілісність сім'ї» і «підтримує сприятливу атмосферу в будинку». Чоловік же виконує роль «опори сім'ї», і ця роль має, скоріше, керівний характер: чоловік в сім'ї займається «постановкою стратегічних цілей», «управляє», «вказує», і, в цілому, є «прикладом для наслідування». При цьому дозвільні ролі набагато частіше приписуються чоловікам, ніж жінкам (спілкування з друзями за кухлем пива, відпочинок на дивані, перегляд ТБ і газет, риболовля, футбол тощо.) Це було також підтверджено результатами дослідження з вивчення шкільних підручників, яке показало, що чоловічі персонажі зображуються в ситуаціях відпочинку значно частіше, ніж жіночі [3].

Третя група гендерних стереотипів відображає відмінності між чоловіками і жінками в заняттях певними видами праці. Так, чоловікам приписуються заняття і професії інструментальної сфери діяльності, що має, як правило, Творчий або творчий характер, а жінкам – експресивної сфери, що

відрізняється виконавським або обслуговуючим характером. Тому поширеним є думка про існування так званих «чоловічих» і «жіночих» професій.

У численних гендерних дослідженнях, проведених на матеріалі різних мов, висувається теза про те, що всі рівні мовної системи є гендерно маркованими. До того ж, гендерні відмінності не відчуються мовцями, тому необхідний прискіпливий аналіз для їх визначення. Існують мови, хоча статистично вони складають меншість, де «гендер мовця» виражається експліцитно, більше того, це вираження є обов'язковим. Прикладом може слугувати українська мова, де, як відомо, належність мовця до певної статі виражена експліцитно, якщо дієслово в реченні стоїть у формі минулого часу, а суб'єктом є займенник першої особи однини «я». Наприклад: «Минулого місяця я їздила до Львова» (мовець-жінка) та «Минулого місяця я їздив до Львова» (мовець-чоловік).

Китайська мова належить до ізолюючих мов, де відсутні більшість граматичних категорій, властивих європейським мовам, зокрема й категорія роду. Тому китайську мову не можна критикувати з погляду американської гендерної реформи 70- 80-х рр., про яку пише Г. М. Яворська: «Починаючи з 70-х років на хвилі феміністичного руху з'явилися тексти з критикою граматичної системи роду в індоєвропейських мовах як такої, що відбиває тисячолітню дискримінацію жінки й водночас закріплює її». Можна сказати, що на рівні граматики гендерні відмінності в китайській мові є менш очевидними. Просодична експліцитність жіночої мови (висота тону, сила голосу, довгота) є спільною для більшості мов світу. Саме тому специфічне обличчя жіночого логосу в китайській мові є доцільним досліджувати саме на лексичному рівні її структури.

1.2. Соціально-психологічні риси прояву гендерно-обумовленої поведінки

Соціально-психологічна сутність явищ в поведінці людини, пов'язаних зі статевою приналежністю індивіда підкреслюється поняттям гендер. За допомогою гендерного аналізу можна вивчити поведінку жінок і чоловіків в соціальному контексті. У психологічному плані бути чоловіком або жінкою означає володіти специфічними особистісними і поведінковими характеристиками, які відповідають даній статі. Психофізіологічні особливості тієї й іншої статі відрізняються і найбільш достовірні ці відмінності в сфері рухової активності.

Провідну роль в мовній діяльності грає ліва півкуля, а за емоційне забарвлення мовного висловлювання відповідає права півкуля.

Відмітна особливість чоловіків і жінок пов'язана з біологією, психологією статі, рівнем соціалізації і включає три блоки факторів:

- *біологічні фактори* – генетичні, біологічні, психофізіологічні ознаки;
- *соціальні та психофізіологічні фактори* – присвоєння статевої ролі, розподіл праці в залежності від статевої приналежності, ідентифікація дитини з власною статтю, гендерні стереотипи, що визначають суспільством тощо.;
- *культурні фактори* – присвоєння гендерних установок і особливостей поведінки в залежності від культури, розподіл праці в залежності від культури.

Якщо стать дитини визначається в момент народження, то про гендер цього сказати не можна. Стать визначається по набору хромосом, гормональному набору, анатомічним і репродуктивним особливостям.

Гендер – це відмінна характеристика за соціальним аспектом, тобто чоловік і жінка відіграють певну соціальну роль і повинні відповідати заданим правилам і нормам поведінки, специфіці своєї діяльності відповідно до своєї статі.

Бажання досягається в результаті здійснення диференціального посилення, коли гендерно-рольова поведінка заохочується, а неприйнятне карається і

диференціального наслідування, суть якого полягає в тому, що людина визначає модель поведінки релевантної групи і відповідно поводить ся.

Як правило, людина обирає рольові моделі в поведінці, що співвідносяться з його гендером.

Для гендеру характерні такі **ознаки**:

- соціальна характеристика особистості, що формується в процесі розвитку відповідно до статі;
- соціально-психологічні стосунки – спілкування, взаємодія з іншими людьми;
- набір угод особистості, які відображають стереотипи, типові риси для чоловіків і жінок, ролі;
- соціально-психологічний конструкт, тобто сутність, механізм, специфіку формування маскулінності і фемінінності в суспільстві;
- соціально-психологічні характеристики особистості, в основі яких лежить біологічна стать;
- соціалізація особистості в залежності від культури;
- ієрархія соціальних відносин між чоловіком і жінкою, нерівність можливостей;
- усвідомлене прийняття власної статі – усвідомлене прийняття статі – усвідомлене значення статі.

До існуючих теорій проблем статевої і гендерної відмінностей єдиного підходу поки немає.

Методик вивчення гендерних особливостей небагато, серед них можна назвати методику Г. Гейманса, методику В. Є. Когана, методику маскулінності – фемінінності С. Бема.

Всі методики відображають гендерні особливості, але їх не завжди можна використовувати.

Винятком є методики вивчення психічних, пізнавальних процесів-сприйняття, уваги, пам'яті, інтелекту, креативності.

Що стосується емпіричного вивчення загальних особливостей чоловіка і жінки, то їх порівняння йде в 3-х напрямках:

- вивчення статевих відмінностей;
- вивчення гендерних характеристик;
- вивчення гендерних відмінностей.

Бути чоловіком або жінкою в психологічному плані означає суб'єктивну впевненість в тому, що кожен представник тієї чи іншої біологічної статі (що володіє певними тілесними характеристиками) володіє специфічними особистісними і поведінковими характеристиками, відповідними цій статі. Отже, стать в соціальній взаємодії виступає, перш за все, як когнітивна схема – обумовлені культурою уявлення про те, які особистісні ознаки властиві людям тієї чи іншої статі. До такого висновку прийшли американські соціальні психологи С. Кесслер і У. Маккенна.

В результаті подальших досліджень феномена транссексуальності в напрямку, закладеному Р. Столлером, ці вчені поставили під сумнів саме існування об'єктивної біологічної реальності статі, зафіксованої в цьому понятті. С. Кесслер і У. Маккенна стверджують, що стать в тому вигляді, як вона розуміється в біології і повсякденному знанні, є продуктом соціальної взаємодії в повсякденному житті, тобто вона виступає всього лише різновидом гендеру як системи соціальних відносин, що складається за довільно обраним «генітальним» критерієм поділу людей на групи, і різновидом системи соціальних уявлень (переконань) про неминучість такого поділу.

Біологічна стать, так само як і гендер, фактично є соціальним конструктом – продуктом стійких інтерпретативних практик, що виникають на основі когнітивних схем сприйняття. У психологічному і соціальному плані біологічна

стать завжди існує для особистості у вигляді умовної системи пояснень (інтерпретацій). Заперечуючи дуалізм поділу сексуальності на стать і гендер, С. Кесслер і У. Маккенна запропонували позначати терміном «гендер» не тільки соціокультурні уявлення та індивідуальні когнітивні схеми сприйняття біологічної статі, але також і ті аспекти буття жінки або чоловіка, які традиційно вважалися біологічними. Вони запропонували залишити за терміном «стать» тільки репродуктивну активність. Саме С. Кесслер і У. Маккенна ввели практику позначення терміном «гендер» будь-які прояви статі, не пов'язані прямо з репродуктивною активністю [21].

Коли мова заходить про психологічний аналіз і дослідження гендерних характеристик особистості, характеристики біологічної активності нерідко змішують з поведінкою в соціально–психологічному сенсі. Змішання статевих і гендерних характеристик призводить до того, що до характеристик мужності і жіночності одночасно відносять і психофізіологічні, і соціокультурні аспекти психологічних відмінностей. Тоді як в ситуаціях реальної взаємодії між собою люди рідко пов'язують біологічні особливості свого організму з гендерними характеристиками. На змішуванні статевих і гендерних відмінностей часто будується критика гендерного підходу до пояснення поведінки людей.

У методологічному плані дослідження гендерних характеристик особистості може здійснюватися в рамках двох підходів: статерольовому і соціально–конструктивістському. Статерольовий підхід зводить гендер до одного з його соціально–психологічних проявів – гендерних стереотипів (схем сприйняття). Статерольовий підхід цілком вписується в трактування терміна «гендер», запропоновану Р. Столлером адже з його допомогою позначалися соціокультурні уявлення про особистість чоловіків і жінок, що пов'язували психологічні особливості зі статевою приналежністю людини, об'єктивність існування якої ще не ставилася під сумнів. Тому прихильники цієї методології інтерпретують наявність двох протилежних гендерів (чоловічого і жіночого) як

соціокультурне або суб'єктивне відображення природної даності: двох біологічних статей, яким відповідає той чи інший обумовлений природою зміст пов'язаних зі статтю соціальних ролей.

У найбільш розгорнутому вигляді соціально-психологічна теорія гендерної схеми була розроблена С. Бем [26]. Гендер як система уявлень («гендерна лінза», за визначенням С. Бем) є невід'ємною частиною культурного дискурсу (реальної практики використання мови, в якій закладені гендерні відмінності у вигляді граматичних родів і правил їх вживання) і соціальних практик спілкування, взаємодії та діяльності людей. І в цьому випадку він має множинні форми прояву, які не зводяться лише до сукупності статевих ролей, запропонованих суспільством за ознакою статі. Гендером буде і специфічна мова спілкування, і поділ праці між чоловіками і жінками, і розподіл владних відносин, і система цінностей, і багато іншого. Повсякденні практики соціального життя обмежують можливості довільного використання зразків соціальної взаємодії і поєднання особистісних якостей чоловіками і жінками, але однозначно не наказують абсолютного слідування домінуючим гендерним моделям. Концепція гендерної схеми С. Бем вдало накладається на початкове уявлення про гендер як соціальну надбудову над біологічною статтю. Багато досліджень, звані в психології гендерними, центруються виключно на виділенні змістовного різноманіття гендерних схем, представлених в різних соціальних групах і ситуаціях соціальної взаємодії, залишаючи за дужками механізми їх формування.

У соціально-конструктивістській методології заперечується наявність причинної залежності між чоловічою і жіночою тілесною (і психофізіологічною) організацією і соціально-психологічними характеристиками особистості. Система соціальних і міжособистісних відносин, яка складається між людьми різної статі і сексуальних уподобань, а також з різною орієнтацією на ті чи інші моделі поведінки (гендерні ролі), не може бути зрозуміла і пояснена без урахування владного виміру цих відносин (домінування і підпорядкування,

паритету і нерівності, фаворитизму і міжгрупової дискримінації). Відносини чоловічого і жіночого є відносинами відмінності, сконструйованого як нерівність соціальних можливостей. Владна асиметрія відносин підкреслюється різницею в гендерно-специфічних патернах спілкування, які насправді маскують дискримінацію під «об'єктивну» гендерну відмінність [26].

1.3. Зображення гендерних стереотипів у мові та мовленні

Зараз в суспільстві гостро стоїть питання про вплив гендерних стереотипів на судження і поведінку індивідуумів. Гендерні стереотипи – це уявлення про те, як поведуться чоловіки і жінки як певні соціальні типи в тих чи інших ситуаціях.

В останнє десятиліття в мовознавстві все більш чітко вимальовується новий напрямок досліджень, заснованих на соціально і культурно-маркованій специфіці статі – гендері.

Суспільна свідомість володіє образами чоловіків і жінок, виходячи зі сформованих століттями стереотипів. Ці стереотипи поширюються і на немовлят, хоча ті не встигли ще придбати соціокультурно-значущі чоловічі або жіночі риси. Дискусійним є також досі питання про погляди громад на соціальне призначення чоловіків і жінок, на їх нерівність у соціальному і правовому статусі та про причини цієї нерівності. Актуальним залишається питання про природу відмінностей між чоловіками і жінками, тобто про ступінь впливу різних факторів на наявні відмінності в здібностях і поведінці статі.

Соціокультурна обумовленість статі, її ритуалізація роблять правомірним вивчення гендерних стереотипів і їх відображення в мові. Кожному з статей в даній культурі приписується ряд обов'язкових норм і оцінок, що регламентують гендерну поведінку. Ця регламентація відображається в мові у вигляді стійких поєднань, наприклад: волос довгий, розум короткий; жінка – це перш за все мати; чоловік – глава сім'ї і т. д.

Мова, таким чином, є одним з найважливіших джерел знання про гендерну стереотипізацію та її зміну у часі, так як гендерні стереотипи можна «обчислити» на підставі аналізу структур мови. У мові фіксується весь інвентар гендерних стереотипів, проте частота вживання їх у мові неоднакова. Аналіз комунікації, аналіз текстів, звернених до колективного адресату, робить можливим визначення стереотипів, які найбільш часто зустрічаються на даному історичному відрізку. Особливо це стосується засобів масової інформації.

Таким чином, стереотипи розглядаються як особливі форми обробки інформації, що допомагають людині зводити складні зв'язки до простих і орієнтуватися в навколишньому світі. Гендерні стереотипи – це думки про атрибути статей, про їх якості. Гендерні стереотипи соціально і культурно обумовлені, вони фіксуються в мові і міцно закріплюються в суспільній свідомості.

Одним із загальних теоретичних положень, за допомогою яких сучасна лінгвістика описує взаємодію комунікантів, є висновок про вплив особистісних особливостей комунікантів на результати комунікації. Цей вплив проявляється в тому, як особистісні особливості адресанта обумовлюють відбір мовних засобів вербалізації його інтенції, і як особистісні особливості адресата впливають на ступінь розуміння / нерозуміння даної інтенції. З цієї точки зору науковий інтерес представляє вивчення взаємозв'язку такого значного фактора, як стать комуніканта, з процесами вербалізації інтенції, тому що саме стать людини є стрижнем, на який нанизуються суспільні гендерні стереотипи, актуальні в певному соціумі.

Гендерний стереотип інституціалізований і ритуалізований, тому його вивчення правомірне з урахуванням специфіки мовної поведінки мовця суб'єкта і його маніфестаційних форм в мові: кожній зі статей в конкретній культурі приписується ряд обов'язкових норм і оцінок, що регламентують гендерну

поведінку. У мові фіксується гендерна стереотипізація, властива колективній свідомості.

Гендерні дослідження лексики – один із головних напрямів в китайській лінгвістиці. На відміну від української мови, в якій існує граматична категорія роду, в китайській мові слово саме по собі не має граматичної категорії роду, але китайський ієрогліф – це піктографічне письмо. В цьому напрямленні вчені вивчають зазвичай три види лексики:

По-перше, ієрогліфи з ключем 女 nǚ (жінка), наприклад, 奴 nú, 妓 jì, тощо. З однієї сторони, такі лексичні одиниці відображають жіночі характери, а з іншої – виражають неповагу до жінки.

По-друге, ієрогліфи без ключа 女 nǚ. З їх допомогою в контексті слова або словосполучення виявляється гендерне значення як додаткове, як особливий когнітивний відтінок. Наприклад, іменник 凤 fèng (самець фенікса) 凰 huáng (самка фенікса), 祸水 huò shuǐ («пагубна вода», зазвичай означає біду, яка викликається жінками); прикметник 水性杨花 shuǐ xìng yáng huā (пряме значення: «вода, що тече» і «цвіт верби», переносне значення: «легковажна жінка»), 闭月羞花 bì yuè xiū huā (пряме значення: «затмарити місяць і осоромити квіти», переносне значення: «похвалити красу жінки») тощо.

По-третє, слова, які розрізняють стать. Наприклад, в китайській мові, крім конструкції «老 (lǎo – «старий») або 小 (xiǎo – «молодий») + прізвище», також існує конструкція «афікс 老 + іменник», наприклад, 老爷们儿 lǎo yé mén ér (чоловік, мужик), 老娘们儿 lǎo niáng mén ér (жінка, баба). Звертання 老爷们儿 часто асоціюється з сильним, відповідальним, мужнім чоловіком, якого потрібно поважати, а звертання 老娘们 означає зневажливе відношення до жінки, часто асоціюється з неосвіченою або поверхневою жінкою. При зверненні до високопоставленого обличчя в Китаї прийнято поєднувати прізвище з посадою,

чи професією, або вченим званням, наприклад 李主任 lǐ zhǔ rèn – «замісник Лі», 王医生 wáng yī shēng – «лікар Ван», 孙博士 sūn bó shì – «доктор/кандидат Сунь», 赵教授 zhào jiào shòu – «професор Чжао». В неофіційній ситуації ці звертання не мають явної вказівки на стать, але в офіційній ситуації, якщо звертаються до жінки, приналежність до статі необхідно додатково підкреслювати. Для цього в китайській мові існують спеціальні засоби, наприклад 女市长 nǚ shì cháng – (жінка-мер), 女强人 nǚ qiáng rén (успішна жінка), 女博士 nǚ bó shì (доктор-жінка/кандидат-жінка). Такі звертання мають негативний відтінок, який відображає зневажливе відношення китайців до освіченої жінки. Наприклад, в останній час з'явилося багато докторів-жінок і кандидатів-жінок, і як реакція на це в побутовому спілкуванні сформувалося вираження: «у світі існує три роди людини: чоловік, жінка і жінка-доктор/кандидат».

Споконвіку в Китаї існує чіткий поділ між гендерними ролями у соціумі. Гендерно-диференційований дискурс є ще одним підтвердженням існуючої ситуації; це можна побачити на прикладі складної системи форм, що виражають зв'язки спорідненості між співрозмовниками, яка враховує чинники статевої приналежності, покоління та лінії спорідненості. У китайській мові існують окремі слова на позначення понять 姐姐 jiějiě «старша сестра» та 妹妹 mèimei «молодша сестра», 爷爷 yéyé «дідусь зі сторони батька» та 姥爷 lǎoyé «дідусь зі сторони матері» тощо.

У той самий час у мові закріпилися, хоча й не набули широкого вжитку, номінації типу 女兄 nǚ xiōng (дослівно: старший брат жіночої статі). Чао Юнь Жень (Chao 1976: 314) у своїй роботі вказує на історичний факт вживання жінкою третьої особи однини для позначення свого чоловіка (і значно рідше – чоловіка на позначення дружини).

Жіночі «маневри в спілкуванні» завжди були витонченими, і сама манера вживання жінкою форми 他 tā (без відповідного контексту чи зв'язку) одразу давала зрозуміти слухачу, що предметом розмови є саме її чоловік. Однак зараз спосіб звертання жінки до свого чоловіка змінюється з плином часу відповідно до змін у соціальних, географічних, політичних та ідеологічних сторонах життя. Багато лінгвістів слушно зауважують, що жінки – тонкі комуніканти, вони винахідливі й мобільні в застосуванні контактовстановлювальних засобів, легше «перемикаються», вловлюючи бажання й настрої співрозмовника. Підтвердженням цьому на матеріалі китайської мови є дослідження часток в кінці речення. У лінгвістичній літературі останні часто називаються модальними частками, які вказують на відношення мовця до предмета мовлення та/або емоції, які він хоче передати співрозмовнику. Вони не виконують граматичної функції, на відміну від, наприклад, модальних часток 吗 ma в питальних реченнях. Аналізуючи ці частки як одну з характерних особливостей китайської мови, Мері Ербау (Erbaugh 1995: 88) робить загальне припущення про те, що жінки вживають їх у мовленні частіше, ніж чоловіки, і пов'язувалося це з тим, що жіночий дискурс є більш ввічливим та тактовним.

Зокрема, Лайт (Light 1982: 29) пов'язує використання часток з підвищенням тону і вказує на те, що такі частки є маркером жіночої свідомої ввічливої та дещо невпевненої вербальної поведінки. Ху Мін Ян у своїй роботі (胡 1981: 419) досліджує феномен частки 吧 ba, яку останніми роками часто вживають у мовленні жінки–носії пекінського діалекту китайської мови. Ця частка маркує паузи, як це, наприклад, можна побачити у такому типовому реченні, почутому в громадському транспорті в Пекіні: 我吧, 昨儿吧, 给他打了个电话。她吧谁知道, 不在家! wǒ ba, zuó er ba, gěi tā dǎle gè diànhuà. Tā ba shéi zhīdào, bù zàijiā («Я ba, вчора ba, їй зателефонувала, вона ba, хто б міг подумати, не була вдома!») Була висунута теза, що популяризація цього

лінгвістичного явища серед жінок пов'язана з тим, що з додаванням частки 吧 ba жіноче мовлення здається менш конкретизованим і, відповідно, тактовнішим. Ця частка була також ідентифікована як елемент, що пом'якшує тон розмови, робить його менш різким у заперечних реченнях чи імперативах. Вживання часток для нейтралізації прямого ствердження, запитання чи прохання можна назвати маневреною дискурсивною стратегією, до якої жінки звертаються частіше, ніж чоловіки, оскільки того вимагають соціальні норми жіночої вербальної поведінки у китайській культурі. Ши Юй Хей також указує, що жінки вживають значно більшу кількість часток (як от: 嘛 ma, 呀 ya, 呢 ne, 啦 la тощо) та вигуків, наприклад: 哎呀 aiya (на позначення здивування, невдоволення чи нетерпіння) та 哎哟 Āiyō (виражає подив чи біль).

Типово жіночими можна назвати такі вислови: «哎呀, 好大的雨啊!» Āiyā, hào dà de yǔ a – «Ой, який сильний дощ пішов!» або «哎哟, 壶漏啦!» Āiyō, hú lòu la – «Ой, чайник протікає». В роботі також було звернено увагу на інші гендерно марковані експресивно забарвлені вирази типу 死鬼 Sǐguǐ – «Чортів син!», 讨厌 Tǎoyuàn – «Як набридло!» та 我的妈呀! Wǒ de mā ya – «Матінко моя!» (史 1984: 221). Хоча ці вирази не є прерогативою виключно жіночого дискурсу, однак чоловіка, що вживає в мовленні такі «фемінні» висловлювання, часто висміюють та називають образливим 娘娘腔 – «жінко-подібний». Публічне осміювання, безперечно, є найбільш ефективним засобом стримування чоловіків у вживанні таких вербальних засобів і створює соціальне підґрунтя для збереження чіткого поділу між статями у вживанні гендерномаркованих форм.

Стереотипи можуть бути істинними (якщо в них відображені глибинні зв'язки явищ) і помилковими (якщо відображають лише поверхневі зв'язки явищ). Французькі автори (В. Айбішер, М. Ягелло, Ю. Кристева) спростовують, наприклад, прийнятий суспільством стереотип балакучості жінки. Справа в тому,

що «жіночі» теми сприймаються чоловіком як несуттєві, «порожні», в той час, як теми, обговорювані чоловіками – серйозні, їх не можна назвати «балаканиною». І хоча існують прислів'я про надмірне бажання жінки поговорити, найчастіше відбувається накладення якісної характеристики розмови («балакучість», «порожні розмови») на кількісну («балакучість»).

Необхідно відзначити, що будь-які особливості неможливо розглядати як абсолютні маркери чоловічої або жіночої мови. Вони відрізняються тільки по частотності вживання, наприклад, надмірно ввічливі форми частіше зустрічаються в мові жінок, найбільш грубі, інвективні форми – в мові чоловіків; для жіночої мови характерна гіперкорекція мовних форм, співпрацює тип бесіди, для чоловічої мови – нестроге дотримання мовних і мовних форм, категоричність суджень тощо.

На наш погляд, правомірно розглядати гендерні стереотипи з двох позицій: в чоловічій і жіночій самосвідомості, з одного боку, і в колективній суспільній свідомості і індивідуальній, з іншого. Як вказує А. В. Кравченко, комунікація – є видом когнітивної діяльності, суть якої полягає «в орієнтуючій поведінці одного організму на інший ... і адаптивній взаємодії людини з навколишнім світом», осмислення якого відбувається дослідним шляхом. Отже, в комунікативному обміні за допомогою наявного в даній мові набору гендерних стереотипів актуалізується індивідуальний досвід, заснований на осмисленні колективного і адаптованого до даної культури і мовного середовища. А на основі досвіду за допомогою засобів мови будуються знакові моделі, що відображають фрагменти його концептуальної системи.

Отже, гендерні стереотипи є окремим випадком стереотипу і виявляють всі його властивості. Ми згодні з визначенням А. В. Кириліної і під гендерними стереотипами ми розуміємо культурно і соціально обумовлені думки і пресуппозиції про якості, атрибути і норми поведінки представників обох статей

і їх відображення в мові. Гендерна стереотипізація фіксується в мові на всіх його рівнях і тісно пов'язана також з формами вираження оцінки.

У мові фіксується весь інвентар гендерних стереотипів, проте частота вживання їх у мові неоднакова. Аналіз комунікації уможливорює визначення найбільш частотних стереотипів. Згідно з ідеєю Б. Коннелла, різноманіття гендерних стереотипів дозволяє маніпулювати ними. Особливо це стосується систем комунікації, спрямованих на колективного адресата, в першу чергу засобів масової інформації.

Дослідження показали, що засоби масової інформації дуже важливі в гендерно-рольовій соціалізації, а аналіз інформації, що надходить по різних каналах мас-медіа, продемонстрував, що вони створюють стереотипні, традиційні образи чоловіків і жінок. У ряді досліджень виявилася позитивна кореляція між тим, що людина піддається впливу засобів масової інформації, наскрізь пронизаних гендерними стереотипами, і появою у нього стереотипного сприйняття і моделей поведінки. Наприклад, жінок на телебаченні показують в середньому молодше, ніж чоловіків; вони мають більш привабливою зовнішністю (частіше є блондинками і провокаційно одягненими) і м'яким характером; їх показують в контексті романтичних відносин, будинку, сім'ї; вони частіше виявляються в ролі жертви. Працюючих жінок, що приймають рішення і виконують соціально і економічно результативну роботу, намагаються значно рідше зображати. Чоловіків часто зображують жорсткими, егоцентричними, налаштованими на агресію і суперництво.

Таким чином, ми розглянули фізіологічні, соціальні, психологічні та лінгвістичні фактори, що впливають на визначення і закріплення полоролевої стереотипізації маскулінного і фемінного в суспільстві, і можливість її об'єктивації в комунікації і мовній сфері.

1.4. Соціальне становище жінки та чоловіка в Китаї

Суспільний статус жінок у Китаї (а вони становлять майже половину населення країни) традиційно був низьким. Підвищення їх ролі в суспільстві, що передбачає поліпшення соціального становища, залучення до вирішення загальнодержавних завдань, забезпечення рівності з чоловіками, – один з важливих напрямків державної соціальної політики сьогодні.

Конституція КНР формально надала жінкам рівні з чоловіками права у всіх областях політичного, економічного, культурного, суспільного і сімейного життя. Прийняті нормативні акти, що захищають їх права та інтереси: закони про шлюб, про спадкування майна, Про гарантії прав та інтересів жінок, про охорону здоров'я матері і дитини, постанови про охорону праці жінок, про суворе покарання злочинців, що займаються викраденням і продажем жінок і дітей, про заборону проституції, а також відповідні статті в Кримінальному кодексі, Загальних положеннях цивільного права КНР, Цивільному процесуальному кодексі та інші нормативні документи. [1]

У 1980 р. Китай підписав Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок; в 1990 р. ратифікував Конвенцію МОП про рівну оплату за рівну працю чоловіків і жінок.

На початку 1995 р. вперше в історії країни китайський уряд прийняв Програму підвищення статусу жінок на період 1995 - 2000 рр. Особливу увагу в ній зверталася на вирішення найбільш складних проблем: підвищення їх освітнього та професійного рівня, збільшення числа працюючих жінок і їх частки серед керівного складу, встановлення рівної оплати за рівну працю з чоловіками, щорічне навчання грамоті 3 млн. жінок (у віці 15-40 років), поліпшення охорони їх здоров'я, допомогу проживають в бідних районах тощо.

Для захисту прав та інтересів жінок в середині 90-х років на місцях почали створюватися судові палати. У квітні 1995 р перша з них з'явилася в провінції

Шаньсі (сьогодні їх тут вже 87), пізніше такі ж палати були створені в багатьох місцевих судах провінцій Хебей, Цзянсу, Ляонін, Хенань і Шеньсі. За роки реформ частка жінок у загальній чисельності зайнятих істотно зросла. Змінилася і галузева структура зайнятості. Жінки сьогодні складають понад 50% працюючих у соціальній сфері, охороні здоров'я, спорті і понад 45% зайнятих у торгівлі, сервісі, консалтингу, майже третина загального числа науково-технічних працівників країни, 60% сільської робочої сили (80% всього населення Китаю живе в селах), близько половини працюючих на селищних підприємствах.

Однак фактичне становище жінок у трудовій сфері залишається неоднозначним. Як показують результати досліджень, проведених Всекитайською Федерацією жінок (ВКФЖ), вони насилу пристосовуються до економічних змін. Конкуренція на ринку праці в умовах надлишку робочої сили поставила їх в більш важкі в порівнянні з чоловіками умови. Показово, що жінки переважають серед безробітних. Недостатній рівень освіти і професіоналізму, завантаженість домашніми справами, а часто психологія приниженості, що вироблялася століттями, не дозволяють їм на рівних конкурувати з чоловіками і зайняти гідне місце в суспільстві. Зберігається дискримінація жінок при прийомі на роботу і навчання, в оплаті праці. При реформуванні держпідприємств в містах їх звільняють в першу чергу. Наприклад, згідно з підсумками вибіркового опитування, проведеного нещодавно ВКФЖ в п'яти великих містах Китаю-Пекіні, Шанхаї, Нанкіні, Даляні і Шеньяні, серед звільнених робітників і службовців їх близько 60%. Майже у чверті з 120 тис. звільнених жінок в провінції Фуцзянь з'явилися нові проблеми з близькими: збільшилася кількість конфліктів і розлучень і т. п. за деякими даними, близько 1% китайських жінок постійно піддаються насильству в сім'ї, 8,2% - епізодично.

Один з показників мінливого соціального стану жінок-розширення їх участі в політичному житті країни. Збільшилося їх представництво у Всекитайських зборах народних представників (у 1998 р. порівняно з 1954 р. майже вдвічі - до

21,8%) і народній політичній консультативній раді Китаю. В останні роки зростає кількість жінок, що вступають в партію - до середини 1999 р їх число перевищило 10 млн. чоловік (16,6%). Китайське керівництво вважає, що на відповідальних постах в партійно-урядових органах різних рівнів має бути більше жінок. Однак кандидаток, що відповідають необхідним вимогам, складно підібрати не тільки для роботи у вищих ешелонах влади, а й, як виявляється, для низових управлінських структур. Наприклад, в комітети сільського населення (низові Громадські організації самоврядування в селах) в 1998-1999 рр. було обрано лише 2% жінок.

У КНР жіночі кадри вищої кваліфікації готувалися і раніше. У жовтні 1999 р. відзначалося 50-річчя єдиної у своєму роді спеціалізованої школи, в якій здобули освіту понад 30 тис. жінок. Така ж підготовка здійснюється і рядом навчальних закладів в Пекіні. Однак вони не в змозі кардинально вирішити проблему, пов'язану з підвищенням рівня освіти китайських жінок. [2]

І тим не менше деякі позитивні зрушення відбуваються. В окремих містах (в основному великих) частка дівчат, серед студентів вузів наблизилася до 30%. Багато робиться для ліквідації жіночої неписьменності. Однак досі більше 70% неписьменних в країні-жінки. У сільській місцевості через важке матеріальне становище сімей дівчаткам нерідко замість навчання в школі доводиться працювати. (Наприкінці 80-х років з 2,7 млн. дітей у віці 7-11 років, які не відвідували початкову школу, 83% становили дівчатка.) В останні роки становище виправляється: зараз 98,6% дівчаток шкільного віку навчаються (правда, не відомо, скільки з них її закінчує).

Особлива роль відводиться жінкам у створенні сім'ї нового типу і плануванні народжуваності. Пізній шлюб, пізні пологи, контроль за кількістю і «якістю» народжуються, нечисленні сім'ї, однакове ставлення до народження дітей обох статей - саме таку модель сімейних відносин пропагує держава.

Для розуміння того, наскільки змінилося становище жінки в китайському суспільстві на сучасному етапі, дамо характеристику традиційним китайським уявленням про місце і роль жінки в суспільстві.

Становище жінки в традиційному китайському суспільстві і сім'ї визначалося вже з моменту народження. Вважалося, що у кожного своє, встановлене призначення, і такого поняття, як «нерівність чоловіків і жінок» в китайському суспільстві не існувало. Чоловік керував «зовнішнім», що включало в себе роботу в полі, участь у військових діях, роботу чиновником і т. д. жінка керувала «внутрішнім», тобто дбала про дітей, готувала їжу, займалася рукоділлям, прибиранням та іншими справами в будинку і не повинна була займатися громадською діяльністю. Завданням громадських організацій було поставити чоловіка і жінку на відповідні їм місця в людському мікрокосмосі.

Залежно від статі новонародженого визначався подальший статус дитини і ставлення до нього. В одній з пісень «Шицзіна» («Книзі пісень» XI-XIII ст. до н. е.) коротко описуються звичаї, пов'язані з народженням дитини:

*Коль сини народяться, то спати
Нехай їх з пошаною кладуть на ліжко,
Кожного в тишній одягнуть наряд,
Яшмовий жезл як іграшку дарують.
Якщо ж тобі народять дочок,
Спати на землі уклади їх скоріше,
Нехай їх в пелюшки закутає мати,
В руки їм дасть черепицю грати!
Зла і добра їм вершити не дано,
Їжу варити їм та квасити вино [5].*

Ставлення древніх китайців до дівчинки, а потім вже до жінки досить добре виявляється в даному уривку. Жінка цінувалася, оскільки була необхідна для функціонування сім'ї та забезпечення домашнього побуту. Їй відводилася

другорядна роль, тому що як при вступі в шлюб вона втрачала зв'язок з рідною сім'єю і не могла продовжувати рід і підтримувати могили предків.

Статус дружини збільшував коло обов'язків жінки, яка продовжувала залишатися безправним членом сім'ї чоловіка. Дружина, у якої не було дітей або народжувалися тільки дівчатка, ставала злом в сім'ї, якщо не було фінансових можливостей купити для усиновлення хлопчика або взяти ще другу дружину або наложницю. Мати шанувалася в традиційному суспільстві як берегиня сім'ї, розпорядниця у всіх питаннях, що стосувалися відносин в сім'ї.

У середньовічному китайському праві було закріплено чільне положення чоловіка в сім'ї. За неналежне поводження з чоловіком, образу або заподіяння шкоди свекру/свекрухи, за вбивство чоловіка помилково дружина несла тяжке покарання. В той час як за подібні дії по відношенню до дружини чоловік ніс невелике покарання.

Чоловік мав ряд законних підстав на розлучення: відсутність дітей, невірність дружини, ревності до чоловіка з боку дружини, важке захворювання дружини; злодійство, вчинене дружиною [3, с.68]. Якщо чоловік, не маючи ні одного приводу до розлучення, все ж розлучався з дружиною, то він карався півтора роками каторжних робіт. Лише в трьох випадках чоловік не міг розлучитися зі своєю дружиною:

- 1) у дружини не було ні батька, ні матері, яким її можна повернути;
- 2) дружина носила траур протягом трьох років після смерті свого свекра або свекрухи;
- 3) чоловік ставав заможною людиною після одруження [3, С. 69].

Розлучення могло відбутися і за взаємною згодою подружжя. Згідно з китайським правом, після смерті батька майно сім'ї вважалось одно успадкованим усіма його синами. Проте майно, дане сім'єю дружини, розділу не підлягало. Вдова мала право на управління майном сім'ї після смерті чоловіка і на частку з нього на свої похорони. Заміжні дочки позбавлялися спадщини;

незаміжні купували половинну частку братів [3, с. 70]. Сучасна китайська сім'я, як один з основоположних інститутів, зазнала значних змін в руслі загальних тенденцій розвитку всього китайського суспільства. Трансформації в структурі і характері шлюбно-сімейних відносин найбільш помітні в містах, де проживає приблизно половина населення країни, у сільській місцевості дані зміни відбуваються більш повільними темпами.

Сучасна модель сім'ї в Китаї має характерні риси: нуклеарність, рівність подружжя, білатеральність родинних зв'язків. Деякі форми сучасної сімейної організації не існували в традиційному суспільстві. Наприклад, неповні сім'ї; бездітні сімейні пари; літні пари, які проживають окремо від дітей; подружжя, що зустрічаються виключно у вихідні та святкові дні («сім'ї вихідного дня»); немолоді сімейні пари, які уклали повторний шлюб (у традиційному суспільстві негативно ставилися до повторних шлюбів овдовілих людей, особливо жінок), і інші форми сімейної організації [6].

Багато із зазначених нових тенденцій є результатом як впливу західної системи цінностей на китайське суспільство, так і об'єктивним наслідком модернізації соціально-економічних процесів, що протікають в сучасному китайському суспільстві. Роль людини, його значення в системі виробничих відносин і в суспільстві змінилася, що безпосередньо відбилося на інституті сім'ї.

В сучасному китайському суспільстві до традиційних ціннісних орієнтацій дівчат (шлюб, сім'я, діти) додалися нові: здобуття освіти і професії, кар'єра, фінансова незалежність.

Дівчата орієнтовані на рівноправні відносини в сім'ї, спільне ведення домашнього господарства та виховання дітей.

Однією з гострих проблем сім'ї залишається проблема насильства в сім'ї. Вона має свої особливості, що відображають відмінності між містом і сільською місцевістю. У містах жінки, які мають низький рівень освіти, частіше стикаються з насильством зі сторони чоловіка, а в сільській місцевості жінки з вищою

освітою частіше схильні до насильства, ніж жінки з початковим або середнім рівнем освіти [4].

Стриманість китайців у прояві почуттів сходить до стародавніх конфуціанських норм поведінки. У Стародавньому Китаї все, що було пов'язано зі сферою почуттів, з емоційним початком, особистими переживаннями, схильностями і інтересами, відтіснялося на задній план перед категорією боргу.

Китайських чоловіків часто називають підкаблучниками, оскільки вони у всьому слухаються своїх дружин. Виявляється це в різних сферах. Наприклад, після весілля чоловік зобов'язаний переписати квартиру на дружину і віддати їй зарплатну карту, показавши тим самим прихильність до обраниці.

Жителі Китаю вважають, що дівчина, виходячи заміж, віддає всю себе, свою молодість турботам про сім'ю. Щоб чоловік теж не відчував себе «вільним», молодята таким чином домовляються про рівноправність.

Таким чином, хоча в Китаї і спостерігається тенденція до зміни соціальних положень чоловіка та жінки на більш рівноправні, більшість досі живе за традиційними уявленнями, в яких чоловік – всьому голова, а жінка – доповнення до нього. Її роль – дружина і мати, найголовніша цінність – врода, а інші її бажання відступають на другорядний план.

Висновки до розділу 1

Отже, гендер – це соціальна характеристика, через яку визначаються поняття «чоловік» і «жінка». Гендерні стереотипи, на думку більшості гендерних дослідників, — сформовані культурою та розповсюджені в ній узагальнені уявлення про те, якими є і як поведуться люди різних статей. Гендерні стереотипи тісно пов'язані з гендерними ролями і служать для їх підтримки і відтворення.

Бути чоловіком або жінкою в психологічному плані означає суб'єктивну впевненість в тому, що кожен представник тої чи іншої біологічної статі (що

володіє певними тілесними характеристиками) володіє специфічними особистісними і поведінковими характеристиками, відповідними цій статі. Таким чином стать в соціальній взаємодії виступає, перш за все, як когнітивна схема – обумовлені культурою уявлення про те, які особистісні ознаки властиві людям тієї чи іншої статі.

Безперечним є те, що мова відіграє ключову роль у конструюванні та соціалізації гендерних ролей. У свою чергу, гендерні стереотипи також знаходять своє відображення у мові, що й було проаналізовано на лексичному рівні структури китайської мови.

Гендерна маркованість простежується в сферах використання пейоративної лексики та сленготворення, що є прерогативою чоловіків, у специфічному використанні займенників жінками та насиченості їх мовлення частками та вигуками. Було зроблено висновок, що андроцентризм китайської мови закріплений навіть на просодичному рівні, а також у плані асиметрії номінації осіб різних статей та вибору власних імен. І хоча поступово в мові під впливом соціальних чинників відбувається зсув від сексистських стереотипів до нейтральних, однак практика показує, що часто громадський загал не готовий зректися глибоко вкорінених традицій.

Китайська лінгвістична гендерологія, яка є порівняно новою наукою в світі взагалі, знаходиться в стадії свого становлення. Подальші дослідження в цьому напрямі доцільно було б спрямувати на верифікацію гендерних відмінностей на різних рівнях структури китайської мови та її діалектів, а також у їхній взаємодії з іншими етнокультурами. Лінгвістичні розвідки в цій сфері можуть слугувати джерелом необхідних даних як у крос-лінгвістичному, так і в міждисциплінарному планах для гендерних студій взагалі.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Стереотипні уявлення про чоловіче і жіноче служать створенню статевого символізму – образів маскулінності і фемінінності в культурі, буденній масовій свідомості і мовній системі.

Лінгвістичне маркування понять "чоловік" і "жінка" є відображенням незворотних соціальних процесів і асоціюється відповідно зі значеннями позитивний-негативний. Подібне ставлення до поняття "чоловіче" / "жіноче" простежується як на рівні лексичних одиниць, так і на рівні фразеологічних зворотів. Аналіз мовної поведінки чоловіка і жінки можна розглядати як перспективний напрямок соціолінгвістики. Оскільки у вітчизняній лінгвістиці тема залишається маловивченою, спеціальна література практично відсутня, дане дослідження покликане зробити внесок у подальше вивчення соціолінгвістичних проблем. На базі отриманих даних можлива розробка питання мовних і мовленнєвих маркерів статі в інших мовах, не лише в китайській.

2.1. Критерії відбору матеріалу для дослідження вербалізації гендерних стереотипів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі

У новітній літературі жіночих імен серед авторів з кожним роком стає все більше. У сучасний період в поезії виділяють творчість Лі Сяююй, Шу Тін, «групу поетес», куди входять Чжай Юнмін, І Лей, Тан Япін, і цілий ряд письменниць: Шень Жун, Вень Сяююй, Дай Цин, Чжан Сіньсінь, Чжан Канкан, Е Веньлін, Лю Сола, Фань Сяоцін тощо. Китайському читачеві добре знайома творчість Чжан Цзе і Цань Сюе. «Жіночу прозу» представляють Ван Аньї, Ті Нін, Чень Жань і Лінь Бай [6; 5], які народилися в 50-ті початку 60-х рр. На українську перекладені романи Вей Хой «Крихітка з Шанхаю» і «Заміжня за Буддою» і роман Мянмянь

«Цукерка». Обидві письменниці представляють покоління 70-х і входять в окрему групу «письменниць красунь».

Вплив фемінної культури на китайську літературу проявляється не тільки в збільшенні кількості жінок серед прозаїків і поетів, але і в тому, що все частіше жінки стають головними героїнями в літературних творах. У другій половині ХХ століття «жіноча проза» офіційно виділяється як явище в контексті сучасної китайської літератури. Передумовою цьому став прискорений розвиток Китаю у всіх сферах життя, успішний розвиток міжнародних відносин, що дало поштовх розвитку суспільної думки в новому напрямку. О. Почагіна пише, що «порівняльний аналіз традиційної і посттрадиційної моделей сімейної організації в Китаї дає можливість реально оцінити кардинальність змін», і однією з таких змін є зміна уявлень про гендерні ролі всередині сім'ї» [3].

В таких умовах ідея жіночої емансипації набуває все більшого значення в китайському суспільстві. Відзначимо, що серед авторитетних і відомих представників такої літератури, що пишуть англійською, жінки складають більшість: Емі Тан, Лисиця Сі, Юн Чжан, Мін Анчі, Максін Хонг Кінгстон, Гіш Ієн, Хань Сунн, Емі Чуа, Цзе Мін Мок тощо.

В китайській літературі найчастіше зустрічається згадування так званих понять як «жіноче царство» та «чоловіче царство», саме з цього приводу нами були обрані матеріали творчості Чжан Цзе, а саме повість «Смарагд».

У творчості Чжан Цзе іноді чоловік та жінка ніби міняються місцями і статусом. Це певний відголосок «жіночої теми» з просвітницького роману ХХ ст. Дане явище в китайській літературі виступає унікальним матеріалом для аналізу гендерних стереотипів, гендерної нерівності в стародавньому китайському світі, звичаях та в новітньому часі.

В рамках «жіночої теми» в китайській літературі актуальна бінарна опозиція «жінки та наложниці». В китайській сім'ї старого типу перша жінка грає головну роль: вона може відповідати за господарство і виховання дітей.

Наложниця з'являється в буднику тільки з дозволу жінки. В реальності це проста формальність, і з жінкою практично не радяться. Так формується стереотип китайської жінки в умовах конкубінату.

Стійкі гендерні уявлення формуються в сучасній китайській «сільській» та «міській» прозі Чжан Цзе. В «сільській» прозі авторки жінка зазвичай зображується як головна робоча сила. На ній часто тримається будинок, але вона не має права втручатися у фінансові справи.

У «міській» прозі мотив необхідності фізичної боротьби за існування відходить на другий план, поступаючи місце мотиву моральних труднощів життя у соціумі.

"Жіноча тема" в Китаї не втрачає актуальності протягом багатьох століть. Сюжети і конфлікти творів на цю тему не просто стають відтворенням гендерної структури суспільства, але й відображають історичний процес розвитку китайської літератури. До «жіночої теми» активно звертаються і письменники, і письменниці, причому останні створюють зовсім не «дамські романи». Це дає право стверджувати, що типологія жіночої прози в Китаї заснована не на гендерній ідентичності. "Жіноча тема" завжди дозволяла китайським письменникам ставити гострі проблеми в житті суспільства на соціальному, моральному і філософському рівнях, тому вона давно вийшла за рамки чисто художньої творчості і стала в Китаї соціокультурним феноменом.

Щодо "чоловічої теми", вона не має такого яскравого вираження, адже суспільний устрій в Китаї є патріархальним, мова – андроцентрична. Тому не було необхідності привертати увагу суспільства до проблем з чоловічими правами, чоловічими стереотипами тощо. Хоча у сучасному світі таки спостерігаються тенденції до руйнування чоловічих гендерних стереотипів (наприклад, уявлення про те, що чоловік обов'язково мусить бути сильним та суворим), "жіноча тема" таки є нагальнішою, тому дана робота фокусується перш за все на проблемі жіночих гендерних стереотипів.

Окрім художньої літератури, ми також проаналізували словники китайської мови (辞海, БКРС, словники фразеологізмів), аби знайти в них наочні приклади графічного вираження гендерних стереотипів на письмі. Так, ми відібрали ієрогліфи, до складу яких входять логограми 男 та 女, тобто «чоловік» та «жінка», гендерно забарвлені слова, фразеологізми, що описують стосунки між чоловіком та жінкою або ставлення до них. Це дало нам змоги виявити певний сексизм в китайській мові та простежити, яким чином відбувається вербалізація гендерних стереотипів. Допоміжними матеріалами слугували дослідження провідних мовознавців, що вивчали гендерне питання в китайській мові (Кириліна, Лайт, Ху Мін Ян, Чао Юнь Жень тощо).

2.2. Методологія дослідження гендерних стереотипів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі

Соціолінгвістичним називається аналіз мови різних типів, творів з урахуванням їх концептуальної позиції в конкретних історичних умовах, а також соціальних, психологічних, мовних особливостей аудиторії, на яку вони орієнтовані.

Соціолінгвістика – наука, що вивчає вплив соціальних факторів на систему мови, а також ролі мови у функціонуванні і розвитку суспільства. Сучасна лінгвістика демонструє збільшений інтерес до: соціальної обумовленості мови і мовлення. На підставі багатьох соціолінгвістичних досліджень доведено, що у вивченні впливу соціальних характеристик на мову мовця необхідний облік такого соціально-демографічного параметра, як стать.

До 60-х років нашого століття наука не виявляла особливого інтересу можливим відмінностям в мові чоловіків і жінок. Вперше стать, як соціальний фактор, що обумовлює мовне варіювання, почав згадуватися у працях У. Лабова,

П. Траджілла. В умовах посилення соціальної активності жінок з'явилися численні дослідження американських і китайських лінгвістів з проблем мовостатевої диференціації.

Проблема залежності мовної варіативності від факторів суспільного устрою пов'язана насамперед з поняттям соціальної стратифікації (вперше цей термін був використаний у працях У. Лабона і П. Траджілла) [26]. Як відомо, першим природним поділом всередині суспільства, що спричинило за собою соціальну диференціацію, стало поділ за ознаками статі і віку. Льюїс Г. Морган називає цю стадію розвитку людства періодом середнього ступеня дикості, коли стала складатися найпростіша соціальна організація, заснована на відмінності статей і володіла двома гілками – чоловічою і жіночою. Відображенням подібної соціальної диференціації всередині роду була диференціація мови; наприклад, так звані «жіночі мови».

Той факт, що сучасна мова піддається сильній структурній і функціональній диференціації, пояснює відсутність систематичних досліджень з проблеми мовостатевої диференціації: перш за все були вивчені соціальні групи, що займають певне місце в суспільній структурі, і відповідно мають характерні мовні (мовленнєві) особливості, до них відносяться, наприклад, соціальні класи, етнічні групи.

Останні соціолінгвістичні дослідження показують, що фактор статі неодмінно впливає на мовну поведінку індивідуума, тобто визначає стратифікаційну варіативність в мові. З цього приводу П. Траджілл висловлює наступне припущення: варіативність на рівні етнічних груп, соціальних класів є результатом соціальної дистанції, в той час як мовостатева варіативність – результат соціальної диференціації, тобто від чоловіка або жінки ми очікуємо різну поведінкову реакцію, в тому числі і мовну. Крім стратифікаційної варіативності соціолінгвістика виділяє варіативність ситуаційну, яка проявляється в переважному використанні тих чи інших мовних засобів, їх

варіантів в залежності від соціальної ситуації. Визнаючи протиставлення двох площин соціально обумовленої варіативності мови – стратифікаційної і ситуативної, соціолінгвістика пов'язує поняття «статус» зі стратифікаційною варіативністю, поняття «роль» зі способом поведінки, детермінованим соціальною ситуацією: «одиноцею стратифікаційного виміру мови є мовні колективи з їх соціально-комунікативними ресурсами. Одиноцею ситуативного виміру мови є ролі, в яких відображені соціально обумовлені відносини між учасниками комунікативного акту».

Наше дослідження пов'язане і соціолінгвістикою тим, що ми аналізуємо, як на китайську мову повпливали історичні чинники та культура китайського народу, звідки взагалі взялися ті чи інші стереотипи та як вони впливають на мовлення чи поведінку індивідів (в нашому випадку – героїв твору Чжан Цзе «Смарагд»).

Для компетентного та адекватного дослідження лексико-синтаксичних особливостей гендерних стереотипів в китайській художній літературі, ми використали ряд методів.

Дискурс-аналіз є сукупністю аналітичних методів інтерпретації різного роду текстів чи висловлювань як продуктів мовленнєвої діяльності людей, здійснюваної в конкретних суспільно-політичних обставинах і культурно-історичних умовах. У нашому дослідженні *дискурс-аналіз* використовувався для ідентифікації та детального розгляду китайських художніх творів як текстових утворень, виявлення їхніх жанростворюючих ознак, а також подібностей і відмінностей між ними.

Структурний аналіз застосовувався для аналізу мовних одиниць на двох мовних рівнях – лексичному та синтаксичному, та взаємодії цих мовних одиниць з іншими. Аналіз дає змогу виявити всі можливі поєднувані та непоєднувані мовні параметри у створенні ефекту гендерного опису.

Функціональний аналіз в нашому дослідженні використаний для виявлення взаємодії між собою засобів зображення гендерних стереотипів на лексичному та синтаксичному рівнях для єдиної функції.

Метод лінгвокультурологічного аналізу – забезпечив з'ясування та аналіз культурно значущої інформації, закладеної в кожному з розглянутих прикладів.

Семантико-стилістичний метод націлений на аналіз взаємозв'язку мовних засобів і загального стилістичного забарвлення функціональних стилів, який базується на семантико-стилістичних зв'язках мовних одиниць різних рівнів. Цей метод спрямований на визначення комунікативної інтенції адресанта, виявлення смислових відтінків слів, стилістичне оформлення мови і прийомів зображення гендерних стереотипів на різних рівнях мови – пріоритетно на лексичному та синтаксичному рівнях.

Метод суцільної вибірки – забезпечив вибір прикладів вербалізації гендерних стереотипів у дискурсі китайської літератури.

Гендерні дослідження засновані на принципі міждисциплінарності, який реалізується і на рівні дослідження конкретних проблем, і на рівні обумовленості гендерної асиметрії суспільного розвитку в цілому. В даний час гендерні дослідження проводяться у філософії, соціології, економіці, демографії, історії, антропології, психології, політології, філології і соціолінгвістиці, семіотиці, етнографії, культурології.

Сьогодні на основі проведених досліджень можна стверджувати, що майже всі мови світу андроцентричні. Андроцентризм – глибинна культурна традиція, яка зводить загальнолюдську суб'єктивність до єдиної чоловічої норми, яка репрезентується як універсальна об'єктивність.

Лінгвісти виділяють такі ознаки андроцентризму:

- ототожнення понять «людина» і «чоловік», вживання іменників чоловічого роду неспецифіковано, тобто для позначення осіб будь-якої статі;

- утворення іменників жіночого роду від іменників чоловічого роду, а не навпаки, тощо.

Андроцентризм пов'язаний з тим, що мова відображає соціальну і культурну специфіку суспільства, в тому числі й чоловіче домінування, більшу цінність чоловіка і обмежену особисту сферу діяльності жінки.

Сьогодні при вивченні проблеми взаємозв'язку мови і гендеру і наявності конкретних особливостей чоловічої і жіночої мовної поведінки можна виявити наступні основні напрямлення досліджень:

– *виявлення конкретних відмінностей мовних рівнів: фонетики, морфології, семантики і синтаксису, а також відмінностей в області вербальних стереотипів у сприйнятті жінок і чоловіків;*

– *виявлення семантичних відмінностей, які пояснюються особливостями перерозподілу соціальних функцій у суспільстві – підхід виключно з гендерних позицій, пов'язаних з соціальною природою мови жінок і чоловіків;*

– *побудова психолінгвістичних теорій, в яких жіноча і чоловіча мови зводяться до особливостей поведінки жінок і чоловіків;*

– *когнітивне пояснення виявлених показників, в цьому випадку важливим виявляється не тільки визначення частоти розходжень, але й установлення зв'язку з різноманітними аспектами картини світу [10].*

Зараз можна стверджувати, що гендерні лінгвістичні дослідження сформувалися як новий напрям лінгвістики, вже визнані основні терміни, розширена емпірична база дослідження за рахунок різних мов, ще не розглянуті в гендерному аспекті. Гендерні дослідження дозволяють по-новому поглянути на багато мовних явлень і процесів, дати їм більш різносторонню оцінку.

Практична частина нашого дослідження створювалася у 4 етапи:

1. Дослідження теоретичної бази: визначення поняття «гендер», «стереотип» та «гендерний стереотип», розуміння становища жінки та чоловіка в

стародавньому Китаї і сьогодні, види вербалізації гендерних стереотипів у китайській мові, дослідження робіт провідних мовознавців, що досліджували дану тематику.

2. Розробка критеріїв відбору матеріалу для дослідження та розробка методології дослідження вербалізації гендерних стереотипів в китайськомовному художньому дискурсі.

3. Характеристика основних гендерні стереотипів китайської мови та приклади їх вербалізації.

4. Дослідження вербалізації гендерних стереотипів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі.

Висновки до 2 розділу

Таким чином, у другій частині роботи ми пояснили наші критерії відбору матеріалів для дослідження вербалізації гендерних стереотипів у китайській мові, а також надали коротку характеристику як загальної методології дослідження гендерних стереотипів в лінгвістиці, так і конкретні методи, що використовувалися нами при роботі над практичною частиною.

Ми також перелічили етапи нашого дослідження, а саме:

1. Дослідження теоретичної бази: визначення поняття «гендер», «стереотип» та «гендерний стереотип», розуміння становища жінки та чоловіка в стародавньому Китаї і сьогодні, види вербалізації гендерних стереотипів у китайській мові, дослідження робіт провідних мовознавців, що досліджували дану тематику.

2. Розробка критеріїв відбору матеріалу для дослідження та розробка методології дослідження вербалізації гендерних стереотипів в китайськомовному художньому дискурсі.

3. Характеристика основних гендерні стереотипів китайської мови та приклади їх вербалізації.

4. Дослідження вербалізації гендерних стереотипів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі.

Отже, основою дослідження стали словники китайської мови та повість сучасної китайської письменниці Чжан Цзе «Смарагд». Дана письменниця була обрана нами через те, що вона є представницею сучасної хвилі китайських авторів, а також одною з провідних представниць феміністської літератури, що цікаво для нашого дослідження передусім тим, що так ми можемо порівняти сучасні китайські уявлення про гендер/гендерні ролі із традиційним розумінням тих самих понять.

Нами було обрано саме художній дискурс, адже дослідження художньої літератури допомагає знайти конкретніші приклади вербалізації гендерних стереотипів у живій мові, які неможливо побачити, вивчаючи лише словники, де відсутній контекст.

РОЗДІЛ 3. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У КИТАЙСЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Вербалізація – це процес словесного вираження або ж створення мовних зворотів чи формулювань. Вербалізація гендерних стереотипів – це те, яким чином у мові закріплено традиційне уявлення про чоловіче/жіноче; як розуміння гендерних ролей в суспільстві повпливало на китайську писемність, словотвір, художню літературу.

Для аналізу вербалізації гендерних стереотипів у сучасній китайській мові ми зробили вибірку зі словників китайської мови, досліджень провідних лінгвістів, а також повісті Чжан Цзе «Смарагд». Отже, у даному розділі ми поглянемо, на яких мовних рівнях у її творі постежується гендерна асиметрія та як вербалізуються гендерні стереотипи.

3.1. Вербалізація гендерних стереотипів у сучасній китайській мові

Загальновідомо, що китайська писемність відрізняється від писемності інших народів тим, що в ній відображена вся історія розвитку китайської цивілізації, духовна і матеріальна культура. Наприклад, щоб зрозуміти соціальний статус жінки Стародавнього Китаю, варто лише подивитися на ієрогліф з цим значенням. Ієрогліф 女 nǚ – «жінка», в древніх написах на кістках зображував фігуру жінки, що сидить в позі, що символізує покірність, з підігнутими під себе ногами, зі складеними попереду руками.

У Стародавньому Китаї це була традиційна поза жінки, що символізує ввічливість і покірність чоловікові. У цзягувень (甲骨文 – написи на черепаших панцирах і кістках, в XIV-XI ст. до н. е.) 男 nán (чоловік) зображувався так: верхня частина ієрогліфа означала поле, нижня частина – сила, оскільки в стародавньому

суспільстві чоловік традиційно займався землеробством, а жінка – домашнім господарством.

Зважаючи на особливості китайської писемності в китайській мові гендерна асиметрія проявляється на рівні структури письмового знака (логограми). У китайській мові статева приналежність позначається логограмами 女 nǚ (жінка) і 男 nán (чоловік).

На відміну від логограми 女(жінка), логограма 男 (чоловік) вкрай рідко присутня в якості графосемантичного компонента в складі більш складних знаків, а саме: 舅 jiù (дядько, з боку матері; свекор; шурина, брат дружини), 嫫 piāo (дражнити; приставати; фліртувати, загравати; бавитися; заподіювати занепокоєння, турбувати, набридати), 甥 shēng (племінник, син сестри; зять; онук, син дочки).

У свою чергу, логограма 女 присутня у багатьох знаках і часто має негативне лексичне значення, наприклад:

- низький соціальний статус жінки: 妓 jì (повія); 婬 biāo (повія);
- суперечить нормам моралі, негожа поведінка / негативні риси характеру осіб обох статей: 妒 dù (заздрити, ревнувати); 妨 fáng (завдавати шкоди, приносити нещастя); 奸 jiān (підступний, віроломний, зрадник); 婪 lán (жадібний, жадібно домагатися); 媚 mèi (лестити, догоджати, запобігати); 嫫 piāo (приставати, фліртувати, набридати); 妄 wàng (безглуздий, абсурдний, безрозсудний); 妖 yāo (зловісний, бісівський, шкідливий);
- негожий позашлюбний зв'язок: 奸 jiān (розпусничати, перелюб) ; 姘 pīn (мати, вступати в незаконний зв'язок); 嫖 piáo (розплутувати, розпусничати, ходити по публічних домівках);
- також в китайській мові є ієрогліф, що включає в себе три логограми 女: 姦 jiān – 1) зло, пороки, зловживання, злочини, обман, шахрайство; 2) лиходій,

негідник; шахрай, каналья; зрадник; зрадник (Батьківщини); 3) крадіжка, злодійство; 4) безлад, негаразди; вторгнення; розлад; 5) перелюбство, незаконний статевий зв'язок.

Однак не варто стверджувати, що всі значення складних знаків, що містять в собі логограмму 女 nǚ (жінка), мають негативне забарвлення, так, наприклад, в знак 姓 xìng (прізвище) містить логограми 女 nǚ (жінка) і 生 shēng (народжувати). Інший приклад: 好 hǎo (хороший) складається з ключа 女 nǚ (жінка) і графеми 子 zǐ (дитина, син). Таким чином, дані приклади відкидають категоричні висловлювання на користь думки, що логограма 女 nǚ (жінка), використовувана в складних знаках, несе лише негативний сенс.

Загалом у словнику «Цихай» (辞海) представлено 257 ієрогліфів, що включають в складі графеми 女 (жінка). Серед них більшість - з позитивною конотацією – і вони найчастіше описують привабливу зовнішність і чесноту жінки. Наприклад: 娇 jiāo (красивий, привабливий; жіночний; крихкий); 好 hǎo (хороший; приємний; гарний; добрий; підходящий; зручний); 妥 tuǒ (належний, правильний, спокійний, мирний); 妙 miào (гарний, прекрасний; хитрий; тонкий; майстерний; спритний; таємний, таємний); 姘 jìng (доброчесний); 姝 shū (гарний, чарівний); 娥 é (прекрасний, гарний; красуня); 姊 zǐ (красива дівчина); 妆 zhuāng (косметика; чепуритися).

Попри це, також багато ієрогліфів із негативною конотацією (наприклад: 嫉 jí (заздрити, ревнувати; ненавидіти); 嬖 pì (дражнити; приставати (до когось.); фліртувати), 奸 jiān (зло; пороки; негідник); 奴 nú (раб); 妄 wàng (абсурдний, необачний); 媼 nuán (лаятися, скандалити; дурний, дурний); 嬾 lǎn (лінивий); 妨 fāng, fāng, fāng, fāng (шкодити; заподіювати шкоду; приносити

нешастя, заважати, перешкоджати); 妒 dù (заздрити; ревнувати; заздрість; заздрісний); 媿 chī (потворний, потворний, огидний); 妓 jì (повія) тощо).

Також є знаки, де присутня і негативна, і позитивна конотація. Серед них ієрогліф 妖 yāo, який використовується в значенні «привабливий», «чарівний», «спокусливий», але в той же час може означати і «незрозуміле», «бісівське», «зловісне». Ієрогліф 愉 (愉) yú, [tōu] може означати «веселощі», «радість», але може означати і «красти». Ієрогліф 媚 mián, miǎn описує красиві очі жінки, в той же час може використовуватися в значенні «заздрити» [9].

Якщо глибше поглянути в лексичний шар китайської мови, то можна побачити, що доля жінки в давньокитайському суспільстві була вельми незavidною. Візьмемо, наприклад, слово – 溺嬰 nìyīng – «втопити дитину». У складі другого ієрогліфа 嬰 yīng ми бачимо графему 女, що означає «жінка», це говорить про те, що в давнину таким чином вбивали немовлят виключно жіночої статі. Натомість слово 好 hǎo (хороший) містить у собі ключ «жінка» та ключ «син», отже за уявленням китайців, добре – це коли є син.

У Стародавньому Китаї мати дочку було економічно не вигідно. Мало того, що подорослішавши, дівчина йде від батьків в чужий будинок, в той самий момент, коли вона може розділити господарські справи сім'ї, так ще при заміжжі батьки повинні були приготувати придане - 嫁妝 jiàzhuāng, що часто, на думку батьків дівчини, було чистим збитком. Популярне китайське прислів'я говорить 嫁出去的女, 泼出去的水 jià chūqù de nǚ, pō chū qù de shuǐ - «Донька, що вийшла заміж - все одно, що виплеснута назовні вода».

Як ми вже зазначали вище, досліджуючи ієрогліфічну писемність, можна пояснити деякі особливості мислення і менталітету китайців, як вияв культури і пояснити прояв культури через ієрогліфи, а також встановити вияв гендерної асиметрії в китайській мові.

Жінка в китайській культурі сприймається як «об'єкт», не здатний до здорового мислення. Жінку відрізняють такі якості як нелогічність і підвищена емоційність. 男唱女隨/夫唱婦隨 nán chàng nǚ suí / Fū chàng fù suí – «чоловік заспіває, дружина підспіває» (згода і мир в сім'ї); 男尊女卑 Nánzūnnǚbēi – «повага до чоловіка і презирство до жінки»; 男耕女織 nángēng nǚzhī – «чоловіки орють, а жінки тчуть» (поділ чоловічої і жіночої праці); 重男輕女 zhòng nán qīng nǚ – «цінувати чоловіків і зневажати жінок», «плекати хлопчиків (синів) і нехтувати дівчатками (дочками)»; 男盜女娼 nán dào nǚ chāng – «чоловіки-зłodії, а жінки-повії» (повне падіння вдач; аморальне суспільство); 善男信女 shàn nán xìn nǚ – «благочестиві, побожні люди»; 夫貴妻榮 fū guì qī róng – «чоловік в пошані і дружина в достатку» (вдалий шлюб) тощо.

У сучасній китайській мові з'явився такий термін 半職太太 bànzhí tàitài (напівпрофесійна дружина) [10], який позначає заміжню жінку, успішно поєднує кар'єру, улюблену справу і сім'ю, роботу по дому. Такі жінки вже не залежать від своїх чоловіків, мають часом і умови для саморозвитку, вони прекрасні дружини і матері. Такою жінкою можна захоплюватися і пишатися, якщо чоловік досить розумний і сучасний. Однак слід зазначити, що, на противагу 半職太太 bànzhí tàitài, є 剩女 shèngnǚ (жінка-холостячка з успішною кар'єрою). На відміну від позитивно забарвленої лексеми 半職太太 bànzhí tàitài, лексема 剩女 shèngnǚ має більше негативне забарвлення. Це жінка з успішною кар'єрою, але при цьому ще незаміжня і вже старше «ідеального» віку для заміжжя. Вона зазвичай має одну або кілька вищих утворень, високу зарплату і високі вимоги до чоловічої статі. Їх також називають 三高女 sāngāonǚ – жінка з трьома 高 (високий), тобто вони мають три «високі» категорії: освіта, зарплата, вік. Також існує поняття 乘男 chéngnán (чоловік-холостяк з успішною кар'єрою) [14].

Упередження та різниця у ставленні також проглядається в лексемах, що вказують на сімейний стан людини. Так, немолоду незаміжно дівчину зазвичай називають 老姑娘 lǎogūniang (стара діва), 老处女 lǎochǔnǚ (стара діва). Ці лексеми несуть яскраво виражений негативний сенс, так як вказують на поганий характер, погану уживчивість і заперечення факту наявності потенційних кандидатів у чоловіки.

Абсолютно протилежна ситуація спостерігається з лексемою 单身汉 dānshēnhàn – «холостяк», «немолодий неодружений чоловік», яка лише вказує на «наявність повної свободи і відсутність турбот і проблем, пов'язаних з утриманням сім'ї» [2, с.45]. Більше того, заможний холостий чоловік позначається як 钻石王老五 zuànshí wáng lǎo wǔ – буквально «діамантовий холостяк», тобто багатий, літній, придатний для одруження чоловік. Аналогічна картина простежується і в лексичній парі 鳏夫/寡妇 guānfū / guǎfù (вдівець / вдова). У той час як перший знак нейтральний і зустрічається вкрай рідко, другий, в свою чергу, використовується досить часто, при цьому маючи «явну негативну забарвлення із зазначенням на сексуальний підтекст» (风流寡妇 fēngliú guǎfū – «весела вдова») [2, с. 45]. Це підтверджує високий інтерес китайського суспільства до сімейного стану жінки, а також прагнення засудити поведінку і спосіб життя жінки, якщо вони не відповідають стандартам суспільства.

Подібна ситуація простежується і в системі звертань. Найбільш яскраво це відбивається в прийнятих між подружжям звертаннях, які відтворюють соціальний статус чоловіків і жінок в сім'ї та суспільстві Стародавнього Китаю. Підкреслене безправне становище жінки, і явна перевага чоловіка відображаються в шанобливості при зверненні дружини до чоловіка і в навмисному приниженні при зверненні чоловіка до дружини, а також в самознищенні жінки при самонайменуванні. При зверненні дружини до чоловіка використовувалися високопарні вирази, часто вказують на високий соціальний

статус чоловіка: 夫君 fūjūn – «(мій) чоловік», «чоловік»; 郎君 lángjūn – «Ви», «пане», «милостивий государ», «чоловік», «чоловіче»; 官人 guānrén – «ви», «пане», «мій чоловік»; 相公 Xiānggōng – «ви», 先生 xiānsheng – «чоловік». [2, с. 46]

При цьому чоловік, звертаючись до дружини, міг вживати одне з зневажливих звертань «моя дружина», не виходячи при цьому за рамки культурних пристойностей: 敝房 bìfáng, 房下 fángxià, 寒荆 hánjīng, 贱房 jiàn fáng, 贱累 jiàn lèi, 贱室 jiànshì, 荆妇 jīngfù, 荆室 jīngshì, 内人 nèiren, 内子 nèizi, 山荆 shānjīng («тернова колючка»), 山妻 shānqī (виросла в глушині жінка, сільська баба), 糟糠 zāokāng (дружина, що ділить з чоловіком негаразди) тощо. В сільській місцевості як звертань до дружини в ходу були 堂客 tángke (дружина), 老婆 lǎoró (дружина, жонка), 我那口子 wǒ nà kǒuzi (моя дружина), 家里的 jiālǐ de (моя дружина), 烧火的 shāohuǒde (дружина, хранителька вогнища), 屋里的 wūlǐde (моя дружина), 做饭的 zuòfànde (дружина, «кухарка»), 孩儿他娘 hái'ér tāniáng (дружина; мати моїх дітей) та ін самі жінки називали себе 奴 nú (раб, рабський), 女家 nǚjiā (жінка у себе вдома), 妾 qiè (служниця, прислужниця, рабиня; я, нікчемна), 贱妾 jiànqiè (зневаж. «твоя дружина»), 卑妾 bēiqiè (зневаж. «я», «нікчемна») тощо.

При зверненні сторонніх до жінки без дітей, з метою привернення уваги, вживалися вигуки 喂 wèi (ей) або 哎 ài (ай), а до жінки, що має дітей – звертання 孩子他妈 háizi tā mā (мати дитини), 他/她娘 tā/tā niáng (вона мати). При згадці про дружину в розмові зі сторонніми, чоловік міг назвати її 的的 wūlǐde (моя дружина) або 我那口子 wǒ nà kǒuzi (моя половина, чоловіка), або використовувати для найменування дружини ім'я їх спільної дитини [2, с.46].

Сьогодні в китайській родині використовуються звертання 老公 lǎogong (чоловік) і 老婆 lǎopó (дружина). Передбачається, що такі звертання висловлюють турботу, ніжність і теплоту почуттів подружжя один одному, а також використовуються при іронізуванні, жартуванні один над одним. Для найменування чоловіка в третій особі в розмові з іншими людьми може використовуватися також звертання 先生 xiānsheng (пан; чоловік). Це передбачає шанобливість і почуття гордості за чоловіка, в той час як звертання 太太 tàitai (дружина; дружина) менш шанобливо і вкрай рідко вживається чоловіками в якості звертання до своїх дружин. Також сучасні китайські подружжя використовують для звертання один одному імена та прізвища, ласкаві прізвиська.

У китайській мові використовуються найменування 失足妇女 Shīzú fùnǚ (жінка, що оступилася), 性工作者 Xìng gōngzuò zhě (секс-працівниця), а також евфемізм 小姐 Xiǎojiě (міс), який є скороченням давньокитайської лексеми 大户 小姐 Dàhù xiǎojiě (панночка), і на сьогоднішній день це слово, вжите разом з прізвищем, застосовується при зверненні до молодої дівчини або незаміжньої жінки. Якщо ж слово вживається без додавання прізвища, то воно позначає «повію». Часто китайці, говорячи про легковажних жінок, використовують вираз 水性杨花 Shuǐxìngyánghuā (текуча вода і легка квітка тополенька).

Одною з головних якостей жінок є чистота і відданість чоловікові. Примітно, що у свідомості китайця подружня невірність вважається характерною рисою саме для жінки, так як жінка повністю була підпорядкована чоловікові.

Отже, і евфемізми, що позначають саме жіночу невірність набагато частіше вживаються у китайській мові: 红杏出墙 Hóng xìng chū qiáng (квіти абрикоса витягуються в іншу сторону стіни (дружина ходить на сторону), 给丈夫戴绿帽 Gěi zhàngfū dài lǜmào (надіти зелений капелюх на чоловіка – робити чоловіка

рогоносцем); про невірність обох з подружжя: 出轨 Chūguǐ (збиватися зі шляху істинного - ходити наліво); 外遇 Wàiyù (зустріч з чужим (чужий) – незаконне співжиття) [13].

У китайській мові імена та прізвища також відображали гендерну асиметрію. Так, в традиційному Китаї жінка не могла мати власне ім'я, в сім'ї дочок часто іменували як 大丫头 dàyāotou – «старша дочка», 老二 lǎoèr – «друга дочка», 老三 lǎosān – «третя дочка». При зверненні до них сторонніх використовувалася прізвище батька, з доданою до неї лексемою 氏 shì (уроджена), наприклад: 张氏 Zhāngshì – уроджена Чжан, 李氏 lǐshì – уроджена Лі, 王氏 wángshì – уроджена Ван. Після заміжжя жінка в офіційній обстановці іменувалася поєднанням прізвища чоловіка та прізвища батька з лексемою 氏 shì (уроджена): 张王氏 zhāng Wáng shì – Чжан, уроджена Ван; 赵李氏 zhào lǐ shì – Чжао, уроджена Лі; 唐刘氏 Táng Liú shì – Тан, уроджена Лю тощо., а в неофіційній обстановці – по прізвищу чоловіка з додаванням лексеми 家的 jiāde (дружина): 吴家的 Wú jiāde – дружина У, 赵家的 zhào jiāde – дружина Чжао, прізвище батька при цьому опускалося. На сьогоднішній день, звичайно ж, у кожної китайки є своє ім'я, незалежно заміжня вона чи ні.

Однак тут також присутня деяка специфіка. Чоловічі імена в китайській мові в основному позначають такі якості як хоробрість, мужність, воля, стійкість, сила, розум: 刚 gāng – «твердий», 伟 wěi – «великий», 强 qiáng – «сильний», 雄 xióng – «найсильніший», 志 zhì – «прагнення», 文华 wénhuá – «освічений», 勇 yǒng – «хоробрий», 文明 wénmíng – «культурний», 虎 hǔ – «тигр», 龙 lóng – «дракон» і інші жіночі імена часто вказують на ніжність, слабкість, м'якість, привабливість, витонченість жінки, а також часто містять назви кольорів, символізують жіночу красу і чарівність: 婷 tíng – «витончений», 婵 chán –

«граціозний», 姣 jiāo – «прекрасний», 丽 lì – «красивий», 秀 xiù – «чарівний», 怜 lián – «співчуття», 英 yīng – «квітка», 菊 jú – «хризантема», 梅 méi – «слива», 蕊 ruǐ – «бутон», 兰 lán – «орхідея» [2, с.46].

Найбільш важливою якістю жінки в культурі китайців вважається зовнішня краса, що добре простежується в таких виразах: 月貌花庞 Yuè mào huā páng (красива як місяць і квіти); 月眉星眼 Yuè méi xīng yǎn (брови як місяць, очі як зірки).

Примітні для аналізу гендерної асиметрії китайської мови також і прислів'я та приказки, в яких домінує андроцентричний погляд:

- 女人是绑在男人要带上的 Nǚrén shì bǎng zài nánrén yào dài shàng de – «Місце жінки – бути пристебнутою до поясу чоловіка» (послух і підпорядкування жінки чоловікові).

- 男人是天，女人是地 Nánrén shì tiān, nǚrén shì de – Чоловік-небо, жінка-земля (земля не може бути вище неба, жінка не може бути головнішою за чоловіка) [2, с.47].

В рамках чоловічої картини світу жінка, як правило, виступає в якості об'єкта, що зайвий раз вказує на традиційне уявлення про жінку, як про негідну уваги, що сприймається як об'єкт власності:

- 兄弟如手足，妻子如衣服，衣服破尚可缝，手足断安可续 Xiōngdì rú shǒuzú, qīzi rú yīfú, yīfú pò shàng kě fèng, shǒuzú duàn ān kě xù – Брати подібні до рук і ніг, дружина подібна одягу. (тобто одяг можна заштопати (або поміняти), але переламані руки-ноги не дозволять рухатися далший).

- 娶到了媳妇买到的马，由人骑由人打 Qǔ dào le xífù mǎi dào de mǎ, yóu rén qí yóu rén dǎ – Невістка – все одно, що куплений кінь, хочеш їздити верхи – їдь, хочеш побити – бий.

- 嫁出去的女，泼出去的水 Jià chūqù de nǚ, pō chūqù de shuǐ – Вийшла заміж дочка – все одно, що пролита вода.

- 养儿防老，养女赔钱 Yǎng er fánglǎo, yǎngnǚ péiqián – Виростиш сина – отримаєш опору в старості, виростиш дочку – [тільки] збитки понесеш [2, с. 47].

Діяльність чоловіка і жінки також розрізняються за ступенем важливості, значущості:

- 男子走州又进县，女子围着锅台转 Nánzǐ zǒu zhōu yòu jìn xiàn, nǚzǐ wéizhe guōtái zhuǎn – Чоловік роз'їжджає по округах і повітах, жінка клопоче біля кухонного вогнища.

- 男当家，女插花 Nán dāngjiā, nǚ chāhuā – Чоловік управляє господарством, а жінка робить прикраси з квітів.

Жіноча діяльність тут виступає як менш значуща і важлива, по відношенню до чоловічої діяльності. Андроцентрична картина світу привела до наділення жінок рядом прототипічних рис, що створюють негативний стереотип:

У китайській мові можна виділити також прислів'я та приказки, що відображають жіночий погляд на заміжжя і шлюб:

- 嫁鸡随鸡，嫁狗随狗 Jià jī suí jī, jià gǒu suí gǒu – Якщо вийшла заміж за курку, йди за куркою, якщо вийшла заміж за собаку, йди за собакою (в значенні, що дружина завжди повинна слідувати за чоловіком).

- 男怕入错行，女怕嫁错郎 Nán pà rù cuò xíng, nǚ pà jià cuò láng – Чоловік боїться помилитися у виборі професії, жінка боїться помилитися у виборі нареченого.

При цьому хочеться відзначити, що в китайській фразеології також присутні вирази, що вказують на маскулініні якості жінки (мужність, хоробрість): 女侠– nǚxiá – «жінка-лицар»; 巾帼英雄 jīnguó yīngxióng – «жінка-герой». Але це швидше виняток з правил, так як у китайської жінки завжди були певні положення і роль в суспільстві та сім'ї.

Розібравши наведені вище приклади, ми бачимо, що на сьогоднішній момент категоричність традиційних положень відходить на другий план, але більшість досі вважає за краще дивитися на жінку тим самим традиційним поглядом. Тож поки ми можемо зробити висновок, що, хоча китайська мова і адаптується до тенденцій сучасності, у ній все ж таки переважають андроцентричні уявлення.

Передусім це проявляється на рівні знаків, де ієрогліф 女 nǚ – «жінка», який в древніх написах на кістках зображував фігуру жінки, що сидить в позі, що символізує покірність, тоді як 男 nán - «чоловік» – зображує силу і працьовитість. Також ключ “жінка” частіше присутній у словах на позначення зовнішності чи стереотипно жіночих внутрішніх якостей – як позитивних, так і негативних. І хоча більшість є гендерно нейтральною, тобто може застосовуватися як щодо осіб жіночої статі, так і чоловічої, все ж підсвідомо таким чином асоціюється із жінкою.

Окрім цього, гендерні стереотипи знайшли своє відображення у словотворенні, і найяскравіше – у “народній мудрості”, тобто фразеології. Фразеологія ілюструє традиційне уявлення про чоловіка як головного, а жінку – як другорядну, тим самим закріплюючи цю позицію у народній свідомості. Так, розуміння того, що жінка ЗА чоловіком проявляється навіть у порядку слів у реченні, при звертаннях.

Вербалізація гендерних стереотипів також яскраво простежується у типово чоловічих чи типово жіночих іменах. Так, популярні чоловічі імена означають внутрішні якості ідеального в уявленні китайців чоловіка – силу, міць, тоді як жіночі – красу, чарівність, адже для жінки в розумінні китайців головне – зовнішність.

Тож у наступному підрозділі ми наочніше розглянемо приклади із сучасної китайської літератури, аби детальніше розібрати, як саме вербалізація гендерних стереотипів відбувається у живій мові з наявністю контексту.

3.2. Вербалізація гендерних особливостей та стереотипів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі

Під час аналізу повісті Чжан Цзе «Смарагд» було виявлено, що *вербалізація гендерних стереотипів у творі передусім проявляється на рівні:*

- 1) графем;
- 2) лексем (займенники, прикметники);
- 3) фразеологічних одиниць.

Перш за все, назва твору – «祖母绿» – «Смарагд» – несе певний символізм. Смарагд в китайській лінгвокультурі означає життєву силу – це камінь істини, що допомагає знайти внутрішню чистоту і гармонію з самим собою. Він прояснює і очищає свідомість від поганих думок і помислів. Як ми бачимо в повісті, таким дорогоцінним каменем є Цзен Лінер – символ безкорисливої і чистої любові.

У зображенні жінки китайська фразеологічна мова широко використовує фітонімічний, зоонімічний, ономастичний коди, позначення кольору. У китайській фразеології смисловим центром характеристики жінки є слабкість і ніжність, що підтримується включенням великої кількості лексем. 枝 «гілки», 叶 «листя», 香 «аромат», 玉 «яшма», описують тонкість, делікатність. Зовнішня привабливість для китайської фразеології - одна з найбільш значущих цінностей, тому вона не пред ставлена в комплексі з моральними якостями і розумовими здібностями. Тому маркерами краси часто є природні метафори, наприклад: 桃花 (квітка персика). Китайські фразеологічні одиниці називають жінку по таким деталям зовнішнього вигляду, як брови і очі (眉清目秀 – досл. «брови тонкі, очі

яскраві», 眉目如画 – досл. «брови і очі ніби намальовані», 螭首蛾眉 – досл. «лоб цикади, брови метелика», біла шкіра (肤如凝脂 – досл. «шкіра як застиглий жир»), 肌肤胜雪 – досл. «шкіра краще снігу»), зуби і губи (朱唇皓齿 – досл. «червоні губи, білі зуби»).

Вартий уваги той факт, що в китайській фразеології відсутня негативна оцінка жіночої зовнішності. У фразеологічних китайської мови головною позитивною якістю жіночого характеру вважається добродішність (доброю дружиною і чоловік чесний; жіноча рука на добру справу міцна; 妻贤家道兴 – досл. «дружина сприяє процвітання сім'ї»).

Головною негативною якістю жінки є «злобність» сатана в спідниці; чортова перечниця; в людях – ангел, не дружина, вдома з чоловіком – сатана; 恶妇破家 – досл. «зла дружина руйнує сім'ю»; 最毒妇人心 – досл. «саме отруйне – серце жінки»).

У випадку з повістю Чжан Цзе - 祖母 绿 (смарагд) – це не тільки зовнішня краса, але і внутрішній світ. У тогочасному суспільстві цінувалися такі якості як здатність жінки до материнства, жіноча привабливість, хазяйновитість, покірність, при цьому негативно оцінювалися такі якості, як балакучість, недалекий розум, дурна вдача тощо.

Серед лексичних засобів і тропів для опису персонажів найбільш поширеним у тексті є використання автором *епітетів та означень-характеристик, порівнянь*.

Головна героїня Лу Бейхе та головний герой Цзо Вей описуються наступним чином:

他，直长的鼻，飞扬的眉，炯炯的目，瘦削而棱角分明的面庞，一副硬汉子的模样。 - Tā, zhí zhǎng de bí, fēiyáng de méi, jiǒngjiǒng de mù, shòuxuē ér léngjǐ zǐ de múyàng。 - У нього прямий довгий ніс,

високо підняті брови, іскрометний погляд, худорляве і вилисте обличчя – зовнішність **непохитного і принципового чоловіка**.

而她，一双弥勒佛的**笑眼**，遮藏起人们可以从那里窥视内心的双眸。圆鼻头，圆脸庞，一副**和气生财**的模样。Ér tā, yīshuāng mílè fú de xiào yǎn, zhē cáng qǐ rénmen kěyǐ cóng nàlǐ kuīshì nèixīn de shuāngmóu. Yuán bítóu, yuán liǎnpáng, yī fù héqì shēngcái de múyàng - У Бейхе ж була пара **усміхнених очей** бога Майтрейя, в яких люди бачили відображення її душі. Її зовнішність випромінювала **дружелюбність і доброзичливість** завдяки круглому кінчику носа, круглому овалу обличчя.

В обох характеристиках наявні *стереотипні маркери фемінності і маскулінності* – як належить традиційному уявленню китаїців, чоловік у творі твердий і непохитний, навіть зовнішність це видає; жінка ж – м'яка і добра.

Чоловіки у повісті Чжан Цзе загалом холодніші та менш емоційні. У них, наприклад, немає 爱的这根神经 – «любовного нерва»:

他只是——只是不会爱罢了。有一种人，似乎天生没有爱的这根神经 - Tā zhǐshì——zhǐshì bù huì ài bàle. Yǒuyī zhǒng rén, sìhū tiānshēng méiyǒu ài de zhè gēn shénjīng - Він просто...він просто не вмів любити. Існує така категорія людей, які народжені без цього почуття, без «любовного нерва».

Або ж яскраве порівняння реакції на смерть матері Цзен Лінер:

女人们流泪了，男人们沉默了 - Nǚrénmen liúlèile, nánrénmen chénmòle - Жінки плакали, чоловіки мовчали

За сюжетом Цзен Лінер народилася у звичайній рибальській родині, вчилася в самій простій школі. Вона була великодушною і доброю людиною. Разом з тим вона також володіла величезною силою духу і неймовірною завзятістю:

有次运动会，曾令儿参赛的项目是 „仰卧起坐 “。做到二百多个的时候，其他的选手便已败下阵去，曾令儿的冠军已经稳拿。但她还是不停地做下去。 <...> 她一直做到四百多个才算罢休，然后一动不动地躺在垫子上，眼睛发直，嘴唇发紫。男同学说，她那肚皮简直是块钢板。 ‘钢板’ 的绰号就是这么来的 - Yǒu cì yùndònghuì, céng lìng er cānsài de xiàngmù shì „yǎngwò qǐ zuò “. Zuò dào èrbǎi duō gè de shíhòu, qítā de xuǎnshǒu biàn yǐ bài xià zhèn qù, céng lìng er de guànjūn yǐjīng wěn ná. Dàn tā háishì bù tíng de zuò xiàqù.<...> Tā yīzhí zuò dào sìbǎi duō gè cái suàn bàxiū, ránhòu yī dòngbùdòng dì tǎng zài diànzi shàng, yǎnjīng fā zhí, zuǐchún fā zǐ. Nán tóngxué shuō, tā nà dùpí jiǎnzhí shì kuài gāngbǎn. ‘Gāngbǎn’ de chuòhào jiùshì zhème lái de - Одного разу на спортивних змаганнях вона брала участь у дисципліні «підйом корпусу з положення лежачи». Коли вона вже зробила цю вправу більше двохсот разів, інші учасники здалися і вибули зі змагання. Цзен Лінер стала заслуженим переможцем. Але вона продовжувала безупинно робити вправу. З дев'яти годин і до одинадцяти вона ні разу не зупинилася. Кожен рух їй вже давалося насилу. Її обличчя спотворилося від болю, вона зблідла, але не зупинялася. <...> Дійшовши до чотирисотого разу, Цзен Лінер зупинилася. Вона лежала на маті і не могла рушити. У неї посиніли губи. Вона витріщила очі. В цей час один з однокурсників сказав, що у неї не живіт, а справжній **шматок сталі**. З тих пір до неї і пристало прізвисько «шматок сталі»

Письменниця дає Цзен Лінер нетипове для дівчини прізвисько **钢板 gāngbǎn** – **сталь**. «Сталь» є маркером маскулінності, адже вказує на фізичну силу та силу характеру, витривалість, що типово притаманні чоловічим образам. Цікаво, що її повне ім'я в оригінальному написанні – 曾令儿 céng lìng er – містить у собі ієрогліф 令. Серед його основних значень БКРС виділяє наступні:

1. Наказ, закон

2. Начальник, голова
3. Хороший, прекрасний, добрий

Отже, дане ім'я втілює у собі і жіночу «прекрасність», і чоловічу силу. Щодо Цзен Лінер авторка також використовує словосполучення 无穷思爱 wúqióng sī ài - безкрайне кохання та 牺牲 xīshēng – жертва. Справа в тому, що у героїні був не тільки «сталевий» живіт, але і «сталева» витримка. За сюжетом, Цзен Лінер і Цзо Вей в свої юнацькі роки дуже любили один одного. Цзен Лінер дійсно вірила в щирість почуттів Цзо Вея. Але ця «сліпа» любов обійшлася їй занадто дорого. Сталося так, що її звинуватили в написанні дацзибао, яке насправді справі написав сам Цзо Вей. Однак він побоявся в цьому зізнатися. Він уникав відповідальності і не наважився захистити свою любов. Цзен Лінер взяла всю відповідальність на себе, повністю пожертвувавши своїм майбутнім:

她愿为他献出自己的一切：政治前途，功名事业，平等自由，人的尊严..... - Tā yuàn wéi tā xiàn chū zìjǐ de yīqiè: Zhèngzhì qiántú, gōngmíng shìyè, píngděng zìyóu, rén de zūnyán - Заради нього вона була готова пожертвувати всім: політичною кар'єрою, репутацією, рівністю і свободою, людською гідністю...

Щодо *графічного* вираження гендерних стереотипів - у тексті зустрічаються приклади з попереднього пункту даного розділу нашого дослідження. Окрім вже згаданих, були виявлені наступні цікаві моменти.

Наведене нижче речення містить приклад як *графічного*, так і *синтаксичного* вираження гендерного стереотипу:

他们夫妇本有资格申请一房子..... Tāmen fūfù běn yǒu zīgé shēnqǐng yī fángzi - **Пара** мала право подати заявку на отримання житла...

Розглянемо слово 夫妇 (подружжя). Так, низький соціальний статус китайської жінки закріплений в самій структурі ієрогліфа 妇 fù (заміжня жінка, дружина, дружина) в його повному написанні – 婦, то в лівій його частині

знаходиться «ключ» 女 nǚ – «жінка», а в правій – графосемантичний компонент 帚 zhǒu – «віник, помело, мітла». З наведеного прикладу видно, яку роль в суспільстві повинна виконувати жінка.

Окрім цього варто звернути увагу на *порядок ієрогліфів* – спершу йде 夫 (чоловік), а за ним – 妇 (дружина). У китайському словотворенні при додаванні знаків для позначення осіб чоловічої і жіночої статі, знак, що позначає особу чоловічої статі, завжди буде передувати знаку, що позначає особу жіночої статі, наприклад: 父母 fùmǔ (батько і мати), 夫妇 fūfù (чоловіки і жінки, чоловік і дружина), 爹娘 diēniáng (батько і мати), 男女 nánǚ (чоловіки і жінки), 叔婶 shūshěn (дядько і тітка), 夫妻 fūqī (чоловік і дружина), 公婆 gōngpó (свекор і свекруха), 兄嫂 xiōngsǎo (старший брат і його дружина), 弟妹 dìmèi (молодші брат і сестра), 子女 zǐnǚ (сини і дочки, чоловіки і жінки), 儿女 érnǚ (сини і дочки, чоловіки і жінки) тощо подібна асиметрія проявляється і в словосполученнях, таких як: 皇帝与皇后 huángdì yǔ huánghòu – імператор і імператриця, 王子和公主 wángzǐ hé gōngzhǔ – принц і принцеса, 爷爷奶奶 yéye nǎinai – дідусі і бабусі, 叔叔阿姨 shūshu āyí – дядьки і тітки, 兄弟姐妹 xiōngdì jiěmèi – брати і сестри, тощо.

Навіть у таких виразах, відомих у світі як “пані та панове!”, де першим зазвичай йде слово, що позначає жіночу стать, а потім - чоловічу, в китайській мові традиційно це виглядає наступним чином: 先生们, 女士们! Xiānshēngmen, nǚshìmen! – “Панове, пані!”. Проте варто зазначити, що зараз спостерігається тенденція до перенесення 女士们 на першу позицію, наприклад, у промовах політиків.

Примітно, що подібна *дискримінація проявляється і в стійких ідіоматичних зворотах (чен'юй)*. В китайській фразеології ясно відбивається образ невільної жінки, специфіка її характеру і сприйняття її діяльності, яку оцінюють досить низько, а також явно проявляється незначність думки.

Наприклад, 男唱女隨/夫唱婦隨 nán chàng nǚ suí / fū chàng fù suí (чоловік заспівує, дружина підспівує (згода і мир в сім'ї)).

Ця тенденція виявляє існуюче негласне правило, що відкривається в свідомості носіїв китайської мови, і відбивається в процесах словотворення: *знаки і слова, що мають більш значуще смислове і культурне навантаження, поміщаються на початку слова / словосполучення.* Наприклад, знаки, що виражають щось шановане і високе, завжди передують знакам, що позначає щось зневажливе і низьке; знаки, що позначають старшого по віку і положенню завжди передують знакам, що позначають молодшого за віком і положенням; знаки, вказують на обличчя чоловічої статі, завжди передують знакам, що вказує на обличчя жіночої статі.

У «Смарагді» також неодноразово повторюється приклад *гендерної асиметрії через знаки особистих займенників:*

现在的年轻人和**他们**年强的时候，已大不相同，很少考虑自己的一言一行、一举一动会给**他人**留下什么印象，或政治上带来什么影响。

Xiànzài de niánqīng rén hé tāmen nián qiáng de shíhòu, yǐ dà bù xiāngtóng, hěn shǎo kǎolù zìjǐ de yī yán yīxíng, yījǔ yīdòng huì gěi tārén liú xià shénme yìnxìàng, huò zhèngzhì shàng dài

Сучасна молодь дуже відрізняється від тої, що була раніше, і рідко замислюється про те, яке враження на інших справлять їхні слова, вчинки та дії, який політичний вплив вони справляють.

В сучасній китайській мові для позначення осіб чоловічої і жіночої статі в 3-й особі використовуються займенники 他 / 他们 (він / вони) і 她 / 她们 (вона/вони), що мають однакову вимову tā / tāmen. При цьому займенники 他 /

他们 tā/tāmen (він / вони) можуть вказувати не тільки на чоловіка, але і на якусь особу, яку мовець неточно визначає за ознакою статі.

Так, в китайській мові стосовно до групи людей, в якій присутні як чоловіки, так і жінки (або кілька жінок і хоча б один чоловік), слід вживати займенник 他们 tāmen (вони). У свою чергу займенник 她 tā (вона) ввів в ужиток в 1917 р Китайський лінгвіст і літератор Лю Баньнун. До цього для запису займеннику, що передбачає як особу чоловічої, так і жіночої статі в 3-му обличчі однини, а також на всі неживі іменники в 3-му особі однини, вживалося займенник 他 tā (він / вона / воно). В теперішній час знаки 她 tā (вона) і 她们 tāmen (вони) вживаються тільки тоді, коли мова йде про осіб жіночої статі. Отже, знаки 她 / 她们 tā/tāmen (вона / вони), що позначають особи жіночої статі, мають обмежену сферу вживання, висловлюючи при цьому гендерну приналежність тільки за допомогою писемного мовлення.

Неодноразово у творі також вживаються *найменування професій*. Більшість з них є гендерно нейтральними, проте зустрічаються приклади слів, які, через історичні причини та стереотипи стосуються лише жінки. Так, одна з героїнь твору – хатня працівниця – 保姆. bǎomǔ У БКРС говориться, що 保姆 bǎomǔ – це:

- 1) жінка, що доглядає за домом чи дітьми, може виконувати функції няні;
- 2) стара назва працівника по догляду за дітьми.

У творі її також інколи називають 阿姨 Āyí (тітонька) . Однак у розмовній мові дане слово набуває додаткового значення і стає синонімом до вищезгаданого 保姆 bǎomǔ. Тобто 阿姨 Āyí – це вже не лише звертання до старшої жінки чи власної тітки, а й позначення хатньої працівниці, гувернантки, прибиральниці тощо. З цього можна зробити висновок, що в розумінні китайців ця професія є власне жіночою, настільки, що саме слово на позначення людини, що виконує хатню роботу, дорівнює жінці.

Варто зазначити, що така сама ситуація зі *стереотипізацією найменувань професій* проявляється і у випадку з представниками чоловічої статі. В області найменування професій, посад, звань загалом спостерігається гендерна асиметрія. Як правило, ці найменування є гендерно-нейтральними, тобто не припускають розмежування людей за статевою ознакою, наприклад: 总统 zǒngtǒng (президент), 律师 lǜshī (адвокат, юрист), 医生 yīshēng (лікар), 主席 zhǔxí (голова), 司机 sījī (водій, машиніст), 厨师 chúshī (кухар), 市长 shìzhǎng (градоначальник, мер міста), 理发员 lǐfàyuán (перукар), 教授 jiàoshòu (вчитель, викладач, професор) тощо. Однак підсвідомо вони асоціюються саме з чоловіками. У зв'язку з явним поліпшенням становища і ролі жінки в китайському суспільстві в багатьох сферах життя, в даний час по жінкам вживається все більше найменувань професій, характерних для чоловічої статі. Виникає необхідність ідентифікації статі за допомогою додаткових лексем. Наприклад, «перед найменуванням посади, професії або звання, що відноситься до жінки, як правило, використовується додаткова лексема 女 nǚ (жінка): 女科学家 nǚ kēxuéjiā – жінка-вчений, 女博士 nǚ bóshì – жінка-доктор наук, 女医生 nǚ yīshēng – жінка-лікар, 女演员 nǚ yǎnyuán – актриса, 女作家 nǚ zuòjiā – письменниця тощо.».

Ця необхідність виникає при руйнуванні гендерних стереотипів у професіях. Наприклад, закріплення професій медсестри або няні переважно за жінками. Руйнування даного стереотипу і поява в таких типово жіночих професіях чоловіків відображається у використанні додаткової лексеми 男 nán (чоловік), наприклад: 男保姆 nán bǎomǔ – чоловік-вихователь, гувернер, 男护士 nán hùshì – медбрат, 男妓 nán jì – чоловік, що займається проституцією.

Отже, загалом ми побачили підтвердження закономірностей, описаних у підрозділі 3.1 даного дослідження. Так, *вербалізація гендерних стереотипів проявляється на рівні:*

- 1) графем;
- 2) лексем (займенники, прикметники);
- 3) фразеологічних одиниць.

Під час дослідження було виявлено, що загалом для опису героїнь-жінок письменниця Чжан Цзе використовує наступні маркери: 可爱 kě'ài (мила), 正派的 zhèngrài de (порядна), 和气 héqì (дружелюбна, тиха, м'яка), 心平气和 xīnpíngqìhé (спокійна), 愿牺牲 yuàn xīshēng (готова до самопожертви), 支持 zhīchí (підтримка), 漂亮 piàoliang (красива), 无穷思爱 wúqióng sī ài (нескінченна любов), 寡言 guǎyán (мовчазна), 钢板 gāngbǎn (сталева пластина) тощо. Майже всі вони відповідають стереотипному уявленню про жінку як жертву, як покірну, доброзичливу, ту, для якої важлива зовнішність, та ту, яка виступає в позиції ЗА чоловіком – є його підтримкою і натхненням. Проте є і риси, що руйнують даний образ – так, героїні сміливі, витривалі та здатні взяти на себе відповідальність за власне життя та насправді сильніші за чоловіків.

Серед чоловічих маркерів у «Смарагді» можна виділити такі: 硬汉子 yìng hàn zi (твердий/принциповий чоловік), 沉默 chénmò (мовчазний), 尊重 zūnzhòng (поважати), 责任 zérèn (відповідальність), 发脾气 fā pìqì (злитися), 风流 fēngliú (героїчний; талановитий; романтичний), 勤劳 qín láo (працьовитий) тощо. Тобто, як і в традиційному уявленні, чоловіки тут традиційно з твердим характером, менш емоційні. Певною мірою вони у даному творі залежні від жінок, які йдуть на жертви заради чоловіків в той час, коли ті заради них на таке не здатні. Так Чжан Цзе натякає на те, що попри зовнішню оболонку, всередині чоловіки можуть бути слабші за жінку.

Висновки до розділу 3

Провівши аналіз деяких лінгвістичних засобів вираження китайської мови на наявність гендерної асиметрії, а також виходячи з ознак андроцентризму по А. В. Кирилій, можна зробити висновок про домінування андроцентричного погляду на гендерні відносини в китайській мовній свідомості, а також про відображення в мові переважно чоловічої картини світу. Гендерна асиметрія проявляється, перш за все, в суб'єктивному сприйнятті жінки як об'єкта власності. Жінка зобов'язана була підкорятися чоловікові. Її місце визначалося суворо в рамках домашніх обов'язків. У суспільстві цінувалися такі якості як здатність жінки до материнства, жіноча привабливість, хазяйновитість, покірність, при цьому негативно оцінювалися такі якості, як балакучість, недалекий розум, дурна вдача тощо.

Вербалізація гендерних стереотипів в сучасній китайській мові передусім простежується:

- на рівні структури письмового знака (логограми);
- через знаки особистих займенників;
- у словотворенні при додаванні знаків;
- у стійких ідіоматичних оборотах;
- в області найменування професій, посад, звань;
- у лексемах, що вказують на сімейний стан людини;
- в системі звертань;
- в іменах і прізвищах;
- в прислів'ях і приказках.

Тоді як досі зображення жінки і чоловіка і в мові, і в літературі практично однозначне, ми також побачили, що у сучасній китайській мові у зв'язку з явною зміною соціального статусу жінки і її ролі намічається тенденція до заміни

гендерно-забарвлених слів і виразів на гендерно-нейтральні. При цьому спостерігається також тенденція заміни гендерно-нейтральних професійних найменувань на гендерно-орієнтовані з приєднанням додаткових лексем. Таким чином, можна відзначити, що китайська мова змінюється відповідно до соціальних змін.

ВИСНОВКИ

1. Гендер – це соціальна характеристика, через яку визначаються поняття “чоловік” та “жінка”. Одним з актуальних напрямків сучасної лінгвістики, що дозволяє вивчати національно-культурні особливості менталітету окремих етносів, є вивчення так званих гендерних стереотипів в лінгвокультурному аспекті. Гендерні стереотипи – це внутрішні установки щодо місця чоловіка і жінки в суспільстві, їх функцій і соціальних завдань. Особливість стереотипів така, що вони настільки міцно проникають в підсвідомість, що їх дуже важко не тільки подолати, а й об'єктивно усвідомити.

Образ жінки в мові має значну частку стереотипно негативної конотації. Деякі дослідники вважають, що чоловіки свідомо вибудували свою власну «чоловічу мову» для здійснення домінування над жінками і тим самим створили «жіночу мову». В Китаї, у порівнянні з чоловіками, жінки обділені соціальним престижем і мають занижену самооцінку, погоджуючись використовувати ті мовні конструкції, які їм штучно нав'язали чоловіки.

Дане дослідження дозволяє зробити висновок про значний вплив гендеру на всі аспекти життєдіяльності суспільства, в тому числі і на мову, якою висловлюється це суспільство. Слідуючи ідеї, що мова – це одяг думки, можна стверджувати, що саме гендерні стереотипи мислення впливають на семантичні поля “чоловіче-жіноче” і контекстне вживання тих або інших дефініцій.

Під час дослідження ми досягли поставленої мети, а саме виявили специфіку вербалізації гендерних стереотипів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі, зокрема їх графічного вираження на письмі, об'єктивацію гендерних стереотипів вільними атрибутивними словосполученнями у сучасній китайській мові. Для цього ми:

- визначили поняття «гендер», «стереотип», «гендерний стереотип», описали становище жінок і чоловіків в давньому та сучасному Китаї;

- розробили методологію дослідження вербалізації гендерних стереотипів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі;

- проаналізували, як саме гендерні стереотипи впливають на китайську мову;

- проаналізували словники, художню літературу, матеріали інших лінгвістів та надали конкретні приклади вербалізації гендерних стереотипів у сучасній китайській мові та китайськомовному художньому дискурсі.

2. Загалом нами було обрано саме художній дискурс, адже дослідження художньої літератури допомагає знайти конкретніші приклади вербалізації гендерних стереотипів у живій мові, які неможливо побачити, вивчаючи лише словники, де відсутній контекст. Дана повість також описує стосунки чоловіка із жінкою, що дає найкращу базу для досліджень прояву гендерних стереотипів.

Отже, основою дослідження стали словники китайської мови та повість сучасної китайської письменниці Чжан Цзе «Смарагд». Дана письменниця була обрана нами через те, що вона є представницею сучасної хвилі китайських авторів, а також одною з провідних представниць феміністської літератури, що цікаво для нашого дослідження передусім тим, що так ми можемо порівняти сучасні китайські уявлення про гендер/гендерні ролі із традиційним розумінням тих самих понять.

3. Відправними точками нашого дослідження стали логограми 女 nǚ та 男 nán. Використовуючи словники, ми відібрали ієрогліфи, слова, що містять у своєму складі дані елементи, та проаналізували, чому вони виглядають саме так, слів з позитивним чи негативним забарвленням з конкретним ключем у складі більше, ніж з іншим, як гендерні стереотипи повпливали на їхнє утворення. Так, ми визначили, що у китайській мові знижений громадський статус жінки, закріплений вже в самій структурі знаків.

4. Ми проаналізували повість сучасної китайської письменниці Чжан Цзе «Смарагд» і вибрали приклади вербалізації гендерних стереотипів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі. Ми побачили, що перш за все вербалізація простежується:

- на рівні структури письмового знака, що містить у складі логограми 女 nǚ чи 男 nán;
- через знаки особистих займенників 他/她 tā;
- у словотворенні при додаванні знаків;
- у стійких ідіоматичних оборотах, прислів'ях і приказках, метафорах;
- в області найменування професій, посад, звань;
- у лексемах, що вказують на сімейний стан людини;
- в системі звертань;
- в іменах і прізвищах.

Проведене нами дослідження дозволяє стверджувати, що в традиційних літературних творах образ жінки малюється практично однозначно. У творах описується переважно зовнішність героїнь, правильна поведінка жінки в суспільстві. Психологія мислення героїнь даних творів дотримується традиційної моделі і практично не відходить від неї.

Величезна увага в творах приділяється дотриманню жінкою канонів конфуціанської моралі – шанування чоловіка, батьків, - як її першому боргу. «Смарагд» серед інших творів виокремлює те, що жіночі образи в ньому пропрацьовані, опис не поверхневий, ми бачимо внутрішній світ і наповнення жіночих образів, що дає краще зрозуміти уявлення авторки про жінку. Навпаки, тут менше прописані саме чоловічі образи, адже мовлення ведеться ніби від лиця жінки.

Під час аналізу повісті «Смарагд» ми побачили, що у даному художньому творі вербалізація гендерних стереотипів найяскравіше проявляється на

фразеологічному рівні – у народних прислів'ях та приказках – та на рівні графем. Гендерні стереотипи взагалі є лейтмотивом твору, адже у ньому описуються стосунки жінки та чоловіка з позиції жінки. Так, стереотипи закладені у жіночих маркерах, що використовує авторка для опису героїнь: 可爱 kě'ài (мила), 正派的 zhèngpài de (порядна), 和气 héqì (дружелюбна, тиха, м'яка), 心平气和 xīnpíngqìhé (спокійна), 愿牺牲 yuàn xīshēng (готова до самопожертви), 支持 zhīchí (підтримка), 漂亮 piàoliang (красива), 无穷思爱 wúqióng sī ài (нескінченна любов), 寡言 guǎyán (мовчазна), 钢板 gāngbǎn (сталева пластина) тощо. Майже всі вони відповідають стереотипному уявленню про жінку як жертву, як покірну, доброзичливу, ту, для якої важлива зовнішність, та ту, яка виступає в позиції ЗА чоловіком – є його підтримкою і натхненням.

Серед чоловічих маркерів у «Смарагді» можна виділити наступні: 硬汉子 yìng hàn zi (твердий/принциповий чоловік), 沉默 chénmò (мовчазний), 尊重 zūnzhòng (поважати), 责任 zérèn (відповідальність), 发脾气 fā píqì (злитися), 风流 fēngliú (героїчний; талановитий; романтичний), 勤劳 qín láo (працьовитий) тощо. Тобто, як і в традиційному уявленні, чоловіки тут традиційно з твердим характером, менш емоційні.

Ми побачили, що у сучасному китайському суспільстві в зв'язку з явною зміною соціального статусу жінки і її ролі в китайській мові намічається «тенденція до заміни гендерно-забарвлених слів і виразів на гендерно-нейтральні». При цьому спостерігається також тенденція заміни гендерно-нейтральних професійних найменувань на гендерно-орієнтовані з приєднанням додаткових лексем. Таким чином, можна відзначити, що китайська мова змінюється відповідно до соціальних змін. На закінчення слід зазначити, що в рамках одного дослідження представляється неможливим проаналізувати всі наявні в китайській мові феномени гендерної асиметрії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов, В. А. *Ценностный потенциал китайского «могущественного культурного государства» в проекциях глобального развития* [Текст] / В. А. Абрамов, Н. А. Абрамова. – Хабаровск: ООО «Восточная книга», 2014. – 256 с.
2. Анкудинов, К. Другие [Электронный ресурс] / К. Анкудинов // Октябрь. – 2002. – № 11. URL: <http://magazines.russ.ru/october/2002/11/ank.html>
3. Бархударов, Л. С. *Язык и перевод* [Текст] / Л. С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 239 с.
4. Бахтин, М. М. *Эстетика словесного творчества* [Текст] / М. М. Бахтин. – М.: Искусство, 1986. – 445 с.
5. Веселовский А. Н. *Историческая поэтика* [Текст] / А. П. Веселовский. – М.: Высшая школа, 1989. – 343 с.
6. Гадамер, Х.-Г. *Истина и метод: Основы философской герменевтики* [Текст] / Х. -Г. Гадамер; пер. с нем. / Общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. – М.: Прогресс, 1988. – 704 с.
7. Габриэлян, Н. *Ева – это значит жизни: проблема пространства в современной русской женской прозе* [Текст] / Н. Габриэлян // Вопросы литературы. – 1996. – № 4. – С. 41-42.
8. Гудзий, Н. К. *История древней русской литературы* [Текст] / Н. К. Гудзий. – М.: Учпедгиз Наркомпроса РСФСР, 1945. – 512 с.
9. Гуляева, И. Б. *Драматургия Эдмона Ростана в восприятии русской критики* [Текст]: дис. ... к. филол. н. / И.Б. Гуляева. – М., 1997. – 280 с.
10. Жирмунский В. М. *Сравнительное литературоведение* [Текст] / В. М. Жирмунский. – М.: Наука, 1979. – 494 с.
11. Загруская, Н. *Между Медузой и Сиреной: к вопросу о женской гениальности* [Электронный ресурс] / Н. Загруская. – URL: http://old.russ.ru/culture/20020305_zag-pr.html

12. Зинченко, В. Г. *Межкультурная коммуникация. От системного подхода к синергетической парадигме: учебное пособие* [Текст] / В. Г. Зинченко. – М.: Флинта: Наука, 2007. – 224 с.
13. Казарина, Т. В. *Современная отечественная проза* [Текст] / Т. В. Казарина. – Самара: Изд-во Самарской гуманитарной академии, 2000. – 234 с.
14. Изер, В. *Процесс чтения: феноменологический подход* [Текст] / В. Изер // Современная литературная теория. Антология. сост. И. В. Кабанова. – М.: Флинта, Наука, 2004. – С. 201–224.
15. Ингарден, Р. *Исследование по эстетике* [Текст] / Р. Ингарден; пер. А. Ермилов, Б. Федоров. – М.: Изд-во Иностранное литературы, 1962. – 569 с.
16. Князева А. *Перекладацький аспект гендерних маркерів (на матеріалі спічів англомовних політдіячів)* / А. Князева, О.М. Медвідь // Філологічні трактати. – 2012. – Т. 4, № 2. – С. 28-34.
17. Колосова О.Н. *Когнитивные основания языковых категорий (На материале современного английского языка)*. дисс. доктора филол. наук. Москва, 1996. 325с.
18. Колшанский, Г. В. *Контекстная семантика* [Текст] / Г. В. Колшанский. – М.: Наука, 1980. – 147 с.
19. Кубрякова Е.С. *О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике*. Дискурс, речь, речевая деятельность. Москва, 2000. С. 7–25.
20. Кузенко Г. М. *Співвідношення гендерних стереотипів та їх відображення в перекладі*. Південний архів. Філологічні науки: Збірник наукових праць. Херсон: Видавництво ХДУ, 2017, С. 160-163.
21. Куликова, Л. В. *Теория межкультурной коммуникации. (Коммуникация. Стыль. Культура)*: учебное пособие [Текст] / Л. В. Куликова. –Красноярск: СФУ, 2010. – 290 с.

22. *Культура и культурология* [Електронний ресурс]: справочник. – URL: http://www.artap.ru/cult/soc_s.htm
23. Куранова С. І. *Дискурс-аналіз як інтегративний комунікативно орієнтований метод у лінгвістиці* / С. І. Куранова // Сучасні дослідження з іноземної філології. – 2011. – Вип. 9. – С. 253-263.
24. Лариева, Э. В. *Концепция семейственности и средства ее художественного воплощения в прозе Л. Улицкой* [Текст]: дис. ... к. филол. н. / Э. В. Лариева. – Петрозаводск, 2009. – 249 с.
25. Листвина, Е. В. *Социокультурная ситуация: пространственный аспект* [Електронний ресурс] / Е. В. Листвина. – URL: http://www.riku.ru/conf/vrem_cul/ListTxt.htm (дата обращения: 29.05.2017)
26. Лотман Ю. М. *Избранные статьи* [Текст]: в 3 т. / Ю. М. Лотман. – Таллинн: Александра, 1992. – 478 с.
27. Мелешко, Т. *Современная отечественная женская проза: проблемы поэтики в гендерном аспекте* [Текст] / Т. Мелешко. – Кемерово: Кемеровский гос. ун-т, 2001. – 88 с.
28. Мыркин, В. Я. *Типы контекстов. Коммуникативный контекст* [Текст] / В. Я. Мыркин // Филологические науки. – 1978. – № 1. – С. 95-100.
29. Азимов, Э. Г. *Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам)* [Текст] / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М.: Изд-во ИКАР, 2009. – 448 с.
30. Переверзев, Е. В. *Социокультурная специфика политического дискурса современной КНР* [Текст]: дис. ... к. филос. н. / Е. В. Переверзев. – Белгород, 2008. – 146 с.
31. Пушкарь, Г.А. *Типология и поэтика женской прозы: гендерный аспект (на материале рассказов Т.Толстой, Л.Петрушевской, Л.Улицкой)* [Текст]: дис. ... к. филол. н. / Г. А. Пушкарь. – Ставрополь, 2007. – 234 с.

32. Рюткенен, М. *Гендер и литература: проблема «женского письма» и «женского чтения»* [Електронний ресурс] / М. Рюткенен. – URL: http://www.az.ru/women_cd1/html/filologich_nauki_2.htm
33. Садохин, А. П. *Межкультурная коммуникация* [Текст] / А. П. Садохин. – М.: Альфа-М; ИНФРА-М, 2004. – 288 с.
34. Сизова О.Ф. *Особливості відтворення в перекладі гендерної ідентичності суб'єкта жіночого поетичного дискурсу (на матеріалі англomовних перекладів з української)*: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2007 – 242 с.
35. *Словарь социолингвистических терминов* [Текст] / под отв. ред. Ю. В. Михальченко. – М.: Институт языкознания РАН, 2006. – 312 с.
36. Слінчук В.В. *Мовностилістичні засоби творення гендерних образів молоді (за матеріалами друкованих мас-медіа)*: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.08. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут журналістики. Київ, 2006. 20с.
37. Сорокин, Ю. А. *Текстовые поступки: прессинг антропоморфизма или организмическое свойство?* [Електронний ресурс] / Ю. А. Сорокин. – URL: http://tverlingua.ru/archive/026/10_26.pdf
38. Ставицька Л.О. Гендерна лінгвістика: Українська перспектива. Українська мова, Київ, 2004. №3. С.58–66.
39. Ткаченко Т.І. *Фемінний дискурс другої половини ХХ - початку ХХІ століття*: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.01. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2007. 18с.
40. Уронов, Д. *Плохая проза* [Текст] / Д. Уронов // Литературная газета. – 1989. – 8 февраля.
41. Хайдеггер, М. *Бытие и время* [Текст] / М. Хайдеггер; Пер. с нем. В. В. Бибихина. – Харьков: Фолио, 2003. – 503 с.

42. Шакирова, Е. Ю. *Общее представление о строении и динамике современного социокультурного пространства* [Текст] / Е. Ю. Шакирова // *Власть*. – 2013. – № 12. – С. 113-116.

43. Шульга, Е. Н. *Проблематика предпонимания в герменевтике, феноменологии и социологии* [Текст] / Е. Н. Шульга. – М.: ИФРАН, 2004. – 173 с.

44. Яусс, Х.-Р. *История литературы как провокация литературоведения* [Электронный ресурс] / Х.-Р. Яусс. – URL: http://www.weblit.net/writer/14437/book/62670/yauss_hans_robert/read/read

45. Яусс, Х.-Р. К проблеме диалогического понимания [Текст] / Х.-Р. Яусс // *Вопросы философии*. – 1994. – № 12. – С. 97-106.

46. 阿, 喆 女强男弱的婚姻如何保卫 / 阿喆 // *健康生活*. – 2015. – № 9. – 14-15 页. (А, Чжэ Как сохранить брак, в котором женщины сильнее мужчин [Текст] / А Чжэ // *Здоровая жизнь*. – 2015. – № 9. – С. 14-15.)

47. 王, 巍 《库科茨基医生的病案》人物形象体系研究: 硕士论文 / 王巍. – 哈尔滨, 2013. – 62 页. (Ван, Вэй Анализ и систематизация персонажей в романе «Казус Кукоцкого» [Текст]: магист. дисс. / Вэй Ван. – Харбин, 2013. – 62 с.)

48. 王, 文章 中国艺术的当代性建构 (Ван, Вэньчжан Современная реконструкция китайского искусства [Электронный ресурс] / Вэньчжан Ван. – URL: http://news.xinhuanet.com/shuhua/2010-01/27/content_12884636.htm

49. 王, 德胜 现代性的中国式诉求与西方影响 / 王德胜 // *求是学刊*. – 2007. – № 5. – 90-98 页. (Ван, Дэшэн Китайский вопрос в процессе модернизации [Текст] / Дэшэн Ван // *Чюши*. – 2007. – № 5. – С. 90-98.)

50. 王, 培英 关于拉斯普京小说中的社会问题透视 / 王培英 // *社会科学战线*. – 2006. – № 2. – 282-285 页. (Ван, Пэйин Социальные проблемы в прозе Распутина [Текст] / Пэйин Ван // *Общественные науки*. – 2006. – № 2. – С. 282-285.)

51. 王, 嫻 佩列文作品在中国 – 兼论 90 年代后俄罗斯文学在中国的影响: 硕士论文 / 王嫻. – 广州, 2009. – 41 页. (Ван, Сянь В. Пелевин в Китае и влияние русской литературы после 1990-х годов на Китай [Текст]: магист. дисс. / Сянь Ван. – Гуйчжоу, 2009. – 41 с.)

52. 王, 洪岳 论 20 世纪末叶的审丑文学思潮 / 王洪岳 // 南京师范大学学报. – 2002. – № 5. – 111-117 页. (Ван, Хунюе Эстетика безобразного в литературеконца XX века [Текст] / Хунюе Ван // Вестник Нанкинского педагогического университета. – 2002. – № 5. – С.111-117.)

53. 汪, 介之 俄罗斯现代文学史 / 汪介之. – 北京: 中国社会科学出版社, 2013. – 453 页 (Ван, Цзечжи История русской современной литературы [Текст] / Цзечжи Ван. – Пекин: Изд-во китайских общественных наук, 2013. – 453 с.)

54. 汪, 介之 回望与沉思: 俄苏文论在 20 世纪中国文坛 / 汪介之. – 北京: 北京大学出版社, 2005. – 368 页. (Ван, Цзечжи Оглядываясь назад и размышляя: русско-советская теория литературы на китайской литературной арене XX века [Текст] / Цзечжи Ван. – Пекин: Изд-во Пекинского университета, 2005. – 368 с.)

55. 汪, 介之 文学接受与当代解读: 20 世纪中国文学语境中的俄罗斯文学 / 汪介之. – 北京: 北京大学出版社, 2010. – 322 页. (Ван, Цзечжи Рецепциярусской литературы и ее современная интерпретация в контексте китайской литературы XX века [Текст] / Цзечжи Ван. – Пекин: Изд-во Пекинского педагогического университета, 2010. – 322 с.)

56. 汪, 介之 远逝的光华: 白银时代的俄罗斯文化 / 汪介之. – 南京: 译林出版社, 2003. – 470 页. (Ван, Цзечжи Русская культура Серебряного века [Текст] / Цзечжи Ван. – Нанкин: «Илинь», 2003. – 470 с.)

57. 王, 树福 俄罗斯文学的东方幻象: 佩列文小说中的中国形象 / 王树福 // 外国文学动态. – 2013. – № 3. – 18-21 页. (Ван, Шуфу (1) Восточная аллюзия в

русской литературе: китайские образы в прозе В. Пелевина [Текст] / Шуфу Ван // Динамика зарубежной литературы. – 2013. – № 3. – С. 18-21.)

58. 王, 树福 佩列文: 一个后苏联时期的文学标本 / 王树福 // 俄罗斯文艺. – 2013. – № 3. – 36-43 页. (Ван, Шуфу (2) В. Пелевин – литературный «образец» в постсоветской литературе [Текст] / Шуфу Ван // Русская литература и искусство. – 2013. – № 3. – С. 36-43.)

59. 王, 树福 在历史与现实之间: 《阿桑》的认同变事分析 / 王树福 // 中国俄语教学. – 2010. – № 3. – 67-70 页. (Ван, Шуфу Между историей и реальностью: анализ национального самоидентификационного повествования в «Асане» [Текст] / Шуфу Ван // Обучение русскому языку. – 2010. – № 3. – С. 67-70.)

60. 王, 树福 国家畅销书奖: 当下俄罗斯文学的晴雨表 / 王树福 // 俄语学习. – 2006. – № 5. – 64-68 页. (Ван, Шуфу Премия «Национальный бестселлер» как барометр современной русской литературы [Текст] / Шуфу Ван // Русский язык. – 2006. – № 5. – С. 64-68.)

61. 王, 树福 多元化的缩影: 2006 年度俄语布克奖扫描 / 王树福 // 俄罗斯文艺. – 2007. – № 2. – 74-77 页. (Ван, Шуфу Ракурс плюральности: обзор премии «Русский Букер» в 2006 году [Текст] / Шуфу Ван // Русская литература и искусство. – 2007. – № 2. – С. 74-77.)

62. 王, 树福 当今俄罗斯现实主义之发生考论 / 王树福 // 俄罗斯文艺. – 2011. – № 1. – 29–38 页. (Ван, Шуфу Современный русский реализм [Текст] / Шуфу Ван // Русская литература и искусство. – 2011. – № 1. – С. 29–38.)

63. 王, 亚民 “国家畅销书奖”与新世纪俄罗斯文学 / 王亚民, 李安华 // 俄罗斯文艺. – 2013. – № 4. – 69-73 页. (Ван, Яминь Русский «Национальный

бестселлер» и русская литература нового века [Текст] / Яминь Ван, Аньхуа Ли // Русская литература и искусство. – 2013. – № 4. – С. 69-73.)

64. 文, 浩 接受美学在中国文艺学中的“旅行”: 整体行程与两大问题: 博士论文/ 文浩. – 长沙, 2010. – 250 页. (Вэнь, Хао «Путешествие» рецептивной эстетики в китайском литературоведении [Текст]: дис. ... д-р. филол. н. / Хао Вэнь. – Чанша, 2010. – 250 с.)

65. 温, 玉霞 后现代语境下的“反乌托邦”情结 – 维·佩列文的小说创作图景 / 温玉霞 // 俄罗斯文艺. – 2010. – № 1. – 11-17 页. (Вэнь, Юйся Комплекс антиутопии в контексте постмодерна: творческая картина мира В. Пелевина [Текст] / Юйся Вэнь // Русская литература и искусство. – 2010. – № 1. – С. 11-17.)

66. 高, 爱英 对生命与爱的歌唱 – 浅析柳·乌利茨卡娅的创作特色: 硕士论文/ 高爱英. – 长春, 2009. – 35 页. (Гао, Айин Воспеть любовь и жизнь: анализ специфики творчества Л. Улицкой [Текст]: магист. дисс. / Айин Гао. – Чанчунь, 2009. – 35 с.)

67. 高, 玉 本土经验与外国文学接受 / 高玉 // 外国文学研究. – 2008. – № 4. – 130-139 页. (Гао, Юй Отечественный опыт и рецепция истории зарубежной литературы [Текст] / Юй Гао // Исследование зарубежной литературы. – 2008. – № 4. – С. 130-139.)

68. 郭, 莹 传统文化与 21 世纪的中国文化 / 郭莹 // 湖北大学学报. – 2003. – № 3. – 124 页. (Го, Ин Традиционная культура и китайская культура в XXI веке [Текст] / Ин Го // Вестник Хубэйского университета. – 2003. – № 3. – С. 124.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ДОВІДКОВОГО ХАРАКТЕРУ

69. *Большой китайско-русский словарь* [Электронный ресурс] : [Веб-сайт].

— Режим доступу : <http://bkrs.info/>

70. Ошанин И. М. *Большой китайско-русский словарь*. Т. 4. – М.:Наука, 1984. – 1062 с.

71. 辞海字典 [Электронный ресурс]: [Веб-сайт]. — Режим доступа : <http://www.dacihai.com.cn/>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО ХАРАКТЕРУ

72. 张洁, 祖母绿. – 1984. (Чжан Цзе, *Смарагд*. – 1984.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.99csw.com/book/10235/368955.html>

PE3IOME

性别角色定型观念是关于男女在社会中的地位，其职能和社会任务的内部态度。

这项研究允许我们得出结论，性别对社会的各个方面包括语言都有重大影响。一个女人在言语中的形象有很大的一部分刻板的负面含义。一些研究人员认为，男性故意建立自己的“男性语言”，以行使对女性的支配地位，从而一种“女性语言”出现了。与男性相比，女性被剥夺了社会威望，自卑，同意使用男性人为她们强加的言语结构。

在研究过程中，我们实现了我们的目标，即确定了现代汉语中性别角色定型的言语化的具体特征：它们在写作中的图形表达，现代汉语中自由定语短语对性别角色定型的客观化。为了实现这个目标我们：

- 定义了“性别”，“刻板印象”，“性别刻板印象”的概念；

- 我们分析了性别刻板印象对汉语的影响；

- 描述了中国古今男女的处境；

- 分析了其他语言学家的字典、小说、资料，并提供了现代汉语中性别刻板印象的具体例子。

我们研究的起点是“女”字和“男”字。用字典，我们选择了包含这些元素的象形文字和单词，并分析了为什么它们看起来如此。因此，我们已经确定，在中国，女性的社会地位被降低，这已经固定在汉字中。

我们分析了中国现代作家——张洁——的“祖母绿”小说，并选择了现代小说中性别刻板印象的言语化例子。

我们的研究表明，在传统文学作品中，女性的形象几乎是明确的。作品主要描述女主角的出现，女性在社会中的正确行为。这些作品中的女形象坚持传统模式，实际上并没有偏离它。

在对“祖母绿”的分析中，我们看到，在这部小说作品中，性别刻板印象的言语化在民间谚语和俗语中以及在汉字的层面上表现得最为明显。性别刻板印象一般是作品的主旋律，因为它从女人的立场来描述女人和男人之间的关系。因此，陈规定型观念嵌入作者微妙数女人使用的词位，比如：可爱、正派的、和气、心平气和、愿牺牲、支持、无穷思爱、钢板等。为了描述男人作者用下一些男性词位：硬汉子、沉默、尊重、发脾气、风流、勤劳等。

我们看到，在现代中国社会中，由于女性的社会地位及其在汉语中的作用发生了明显的变化，出现了“以性别中立的词语取代性别色彩的词语和表达的趋”与此同时，也有一种倾向，即通过增加额外的代币，将性别中立的专业名称替换为性别导向的名称。因此，可以注意到，汉语随着社会的变化而变化。